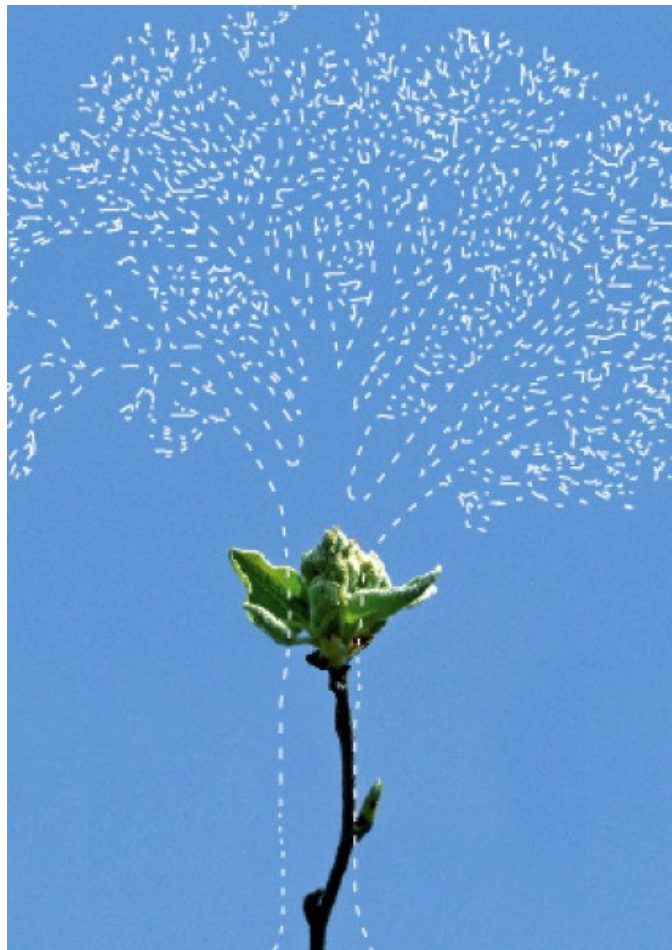

Mikrokrediet als macroperspectief

**Mikrokrediet en het inkomen van de miniondernemer in
San Juan, Guatemala**

Casper de Vries

Mikrokrediet als macroperspectief

**Mikrokrediet en het inkomen van de miniondernemer in San Juan,
Guatemala**

**Casper de Vries
Bachelorscriptie
Culturele Antropologie**

**Universiteit Utrecht
Juni 2009
C.deVries5@students.uu.nl
Collegenummer 3012395**

Afbeelding omslagontwerp: Boomerang Nederland B.V.
<http://www.boomerang.nl/kaarten/cversteeg/mikrokrediet> (21 juni 2009)

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	7
1. Theoretisch Kader	11
De Grameen Bank en groepsleningen in Guatemala	14
Discussie	16
2. Context	19
3. Mikrokredietorganisaties en Mikrokredietvormen	23
3.1 Mikrokredietorganisaties	23
3.2 Mikrokredietvormen	27
3.3 Voorwaarden	29
3.4 Afbetaling van mikrokrediet	30
4. Werkzaamheden	33
5. Het Inkomen	37
5.1 Opbouw en besteding van het inkomen	37
5.2 De economische crisis en rente	39
5.3 Afbetalen en onafhankelijkheid	41
6. Beeldvorming: Verbeteringen en Doelstellingen	45
Conclusie	49
Literatuurlijst	53

Bijlagen

Bijlage 1: Reflectieverslag	57
Bijlage 2: Samenvatting in het Spaans	60
Bijlage 3: Beeldimpressie	63

Voorwoord

Dit bachelorproject heeft plaatsgevonden van 1 november 2008 tot 1 juli 2009. In deze periode is het onderwerp mikrokrediet nooit saai geworden, de plezier in het onderzoek voorbereiden, het onderzoek uitvoeren en het onderzoek verwerken tot een scriptie als deze heb ik gedurende deze periode volop gehouden. Het voorbereiden, uitvoeren en schrijven van deze scriptie tot een wetenschappelijke scriptie is niet zomaar gegaan. De begeleiding en de organisatie van dit bachelorproject hebben dat mede mogelijk gemaakt. Weliswaar is het onderzoek en de daaruit voortgekomen scriptie mijn eigen eindproduct geworden, toch had ik dit onmogelijk alleen kunnen realiseren daarom wil ik heel graag verschillende mensen bedanken die mij in deze periode hierbij hebben bijgestaan. Allereerst mijn begeleider Marc Simon Thomas, zonder zijn aanhoudende enthousiasme en zijn begeleiding had ik niet een dergelijk eindresultaat kunnen neerzetten. Elizabeth Rasch, Dirk Kruijt, Kees Koonings en Gerdien Steenbeek, voor de organisatie, de met zorg uitgezochte onderzoekslocaties en het terugkomweekend in Panachajel. Ik wil mijn informanten bedanken, zonder hen was er geen onderzoek mogelijk, zij hebben mij altijd in alle eerlijkheid en oprechtheid gesteund in mijn onderzoek, mijn dank gaat uit naar de directie van CEMADEC en haar kredietcomité, naar LA VOZ, FEDEPMA, en alle individuele miniondernemers die deel hebben gehad aan mijn onderzoek. Mijn dank gaat ook uit naar mijn ouders die mij altijd hebben bijgestaan tijdens mijn studie en ook gedurende deze eindfase van het bacheloronderzoek. Tot slot gaat mijn dank uit naar mijn leraren aan de talenschool CelasMaya en naar mijn gastgezin in Quetzaltenango en mijn gastgezin in San Juan; zij vormden tijdens het doen van mijn onderzoek mijn thuisbasis, de gastvrijheid waarmee ik ben ontvangen en bij hen heb mogen wonen zal ik niet vergeten.

Inleiding

Het Nobelprijsc comité (2006) is tot de volgende conclusie gekomen: “Wanneer grote groepen uit de situatie van armoede geraken kan een duurzame vrede bereikt worden. Juist mikrokrediet is zo’n methode. Een methode die met ontwikkeling van onderaf tevens bijdraagt aan de bevordering van mensenrechten en democratie.” In 2006 heeft de oprichter van het mikrokrediet systeem, de econoom Muhammad Yunus hiermee de Nobelprijs voor de Vrede toegekend gekregen. Mikrokrediet wordt erkend en beschouwd als een van de oplossingen voor het terugdringen van grootschalige armoede, bewerkstelligen van democratie en realiseren van langdurige stabiele vrede!

Deze scriptie richt zich op mikrokrediet in Guatemala. Mikrokrediet blijkt bij te dragen aan lokale ontwikkeling. Het geeft een grote groep mensen een nieuwe kans om zichzelf te ontwikkelen. Mikrokrediet kan gezien worden als een vorm van ontwikkeling van onderaf; vanuit de lokale gemeenschap zelf. Het is een breed concept; de toegang tot een lening draagt ook bij aan het zelfvertrouwen, de eigenwaarde en meer schoolgaande kinderen als gevolg van een betere thuissituatie. Mikrokrediet programma’s leren mensen om te gaan met geld en slaan een brug tussen arme mensen en de toegang tot financiële diensten. In 2007 ontvingen ruim 133 miljoen mensen een mikrokrediet, waarvan liefst 92 miljoen tot de allerarmsten behoorden (Daley- Harris 2007). Mikrokrediet draagt bij aan het terugdringen van armoede en in bredere zin ook aan verschillende Millennium Doelstellingen zoals die in 2000 zijn vastgesteld door de VN. Mijn onderzoek dient dan ook een maatschappelijk doel en persoonlijk ben ik met het onderwerp verbonden omdat ik de noodzaak en effectiviteit van mikrokrediet onderstreep. Wanneer mensen een kans krijgen om zichzelf te ontwikkelen is dat de mooiste manier van ontwikkeling omdat het mensen zelf in beweging brengt en vanuit de mensen zelf tot stand wordt gebracht, op die manier is ontwikkeling duurzaam en is ontwikkelingssamenwerking werkzaam. Met het oog op de groeiende wereldbevolking is het een noodzaak dat de armste mensen uit de ergste armoede geraken, zo niet dan kan dit bijvoorbeeld leiden tot grootschalige ziekten en epidemieën waarbij juist de armste het meest kwetsbaar zullen zijn.¹ Uit een onderzoek naar mikrokrediet in Guatemala is gebleken dat groepsleningen bijvoorbeeld bijdragen aan het succes van mikrokrediet in Guatemala (Wydick 1999). In het theoretisch kader zal hier nader op ingegaan worden.

¹ Ook als gevolg van vrij reizen van personen, goederen en voedsel is de kans op de ontwikkeling van een mondiaal virus aanzienlijk toegenomen.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in het plaatsje San Juan aan het meer van Atitlán in Guatemala van 21 februari 2009 tot 19 april 2009. Van 1 februari tot 20 februari ben ik in een gastgezin verbleven in Quetzaltenango waar ik drie weken Spaans heb geleerd aan de talenschool *Celas Maya*.²

Deze scriptie over mikrokrediet is specifiek gericht op de miniondernemer. Hierbij staat de vraag centraal wat mikrokrediet betekent voor de miniondernemer, wat voor betekenis het heeft in het leven en voor het inkomen van de miniondernemer. Daarbij is onderzocht wat voor leningen er worden verstrekt, wat voor soorten mikrokredietorganisaties en vormen van mikrokrediet er in San Juan zijn. De werkzaamheden zijn belicht en hoe mikrokrediet een bijdrage vormt voor het inkomen van de miniondernemers. Tot slot is gekeken naar de problemen, verbeteringen en doelstellingen van de miniondernemers die onderzocht zijn. Mijn veronderstelling is dat een lening met name invloed heeft op het inkomen, hoe dit verandert en wat daarvan de betekenis is voor de miniondernemer, dat is voor mij een essentiële vraag. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Wat betekent een mikrokrediet voor het inkomen van de miniondernemer in San Juan in Guatemala?

In het theoretische onderbouwing zal mikrokrediet eerst ingekaderd worden. Hierin worden de belangrijkste concepten besproken en komt uitgebreid naar voren hoe mikrokrediet in de literatuur besproken en bediscussieerd wordt, onder andere het *grameen*- model en groepskrediet in Guatemala worden besproken. In het contexthoofdstuk wordt de veldwerklocatie San Juan verder in beeld gebracht, de organisaties en miniondernemers die leidend zijn in dit onderzoek worden in dit hoofdstuk geïntroduceerd. Na de theorie en context volgen de empirische hoofdstukken. In deze vier hoofdstukken worden de onderzoeksresultaten besproken waarbij vier verschillende miniondernemers gevolgd worden. Deze vier miniondernemers zijn: Nicolas een fietsenmaker, Domingo eigenaar van een kruidenierswinkel, Michaela een weefster en lid van een weefassociatie en Pedro koffieboer bij La VOZ. Zij zijn de vertolkers in deze scriptie geworden van het onderzoek wat ik heb uitgevoerd in San Juan. De namen van de informanten zijn geanonimiseerd dit om de anonimiteit van mijn informanten te kunnen waarborgen.

In het derde hoofdstuk (het eerste empirische hoofdstuk) worden CEMADEC, FEDEPMA en La VOZ drie onderzochte mikrokredietorganisaties in San Juan besproken. De verschillende werkwijzen en mikrokrediet voorwaarden komen aan bod. Maar ook het verhaal vanuit de organisaties over mikrokrediet wordt verteld: wie zijn de klanten, welke problemen ervaren de

² Quetzaltenango is de tweede stad van Guatemala, gelegen op 2300 meter hoogte in West Guatemala

organisaties en belangrijk: wat zijn de doelstellingen die zij zichzelf stellen? Aansluitend worden de verschillende onderzochte mikrokrediet vormen besproken. Te onderscheiden zijn onder andere het individuele krediet en groepskrediet. Groepskredieten zijn niet veel aangetroffen, organisaties geven te weten dat groepskredieten voor problemen hebben gezorgd in het verleden; het blijkt moeilijk één persoon aansprakelijk te stellen. Het vierde hoofdstuk brengt de werkzaamheden van de verschillende miniondernemers in beeld. Een belangrijk onderdeel van dit antropologisch onderzoek is geweest het 'er zijn'. Door veel bij de miniondernemers in de werkomgeving te zijn door dagelijks terug te komen en contact te leggen is rapport opgebouwd en werd het mogelijk in een natuurlijke situatie de dagelijkse werkzaamheden waar te nemen, dit acht ik erg van belang, door waar te nemen, door deel te nemen en door er dus simpelweg te zijn is het naar verloop van tijd enigszins gelukt dit deel van hun dagelijkse leven van verschillende miniondernemers te kunnen ervaren. Bijna elke dag wordt er gewerkt, soms eentonig maar altijd met een goede instelling, terwijl er niet veel verdiend wordt. Het vijfde hoofdstuk gaat over het inkomen van de miniondernemer. De opbouw en besteding van het inkomen worden besproken. De economische crisis zoals ervaren door de miniondernemer wordt verteld en gekeken wordt naar het aantal terugbetalingen en het belang en mogelijkheid om onafhankelijk te zijn van mikrokrediet. Onafhankelijk zijn van een krediet blijkt voor velen geen optie, terwijl je zou aannemen dat na verloop van tijd iemand juist geen mikrokrediet meer nodig heeft. Uitgelegd wordt vanuit de miniondernemers dat dit net even anders werkt. In het zesde en laatste hoofdstuk staat de beeldvorming over mikrokrediet van de miniondernemer centraal. In de theorie wordt van alles over mikrokrediet gesteld, maar hoe kan deze theorie vertaald worden naar de praktijk van het alledaagse leven in San Juan in Guatemala? De problemen en verbeteringen zoals die door hen ervaren worden, worden in dit hoofdstuk aandachtig besproken en tot slot komen de doelstellingen van de miniondernemer aan bod. Er lijken allerlei problemen te bestaan; de rente is te hoog, organisaties zijn te afhankelijk, afnemers van mikrokrediet gaan niet op een juiste manier met het krediet om omdat mensen niet de capaciteiten hebben of niet weten waar een mikrokrediet voor bedoeld is. Evenveel oplossingen worden evengoed voorgedragen. Hoewel praktijk en theorie vaak niet een zelfde lijn volgen, is in deze scriptie gepoogd telkens weer een brug te slaan met de theorie. Gevolgd door het empirische deel waarin de onderzoeksresultaten zijn besproken volgt de conclusie. In de bijlagen van deze scriptie tot slot zijn bijgevoegd een korte Spaanstalige samenvatting een reflectieverslag en een beeldimpressie in een serie foto's.

1. Theoretisch Kader

“Some of the most powerful social changes brought about by microfinance occur when a family is able to earn that little bit extra, enabling them to keep their kids healthy and in school, thus open the doors of economic opportunity to the next generation.”³

Microkredietsystemen zijn onlangs in het nieuws geweest. Prinses Maxima houdt zich actief met microkrediet bezig en recentelijk is de Nobelprijs voor de Vrede uitgereikt aan Muhammad Yunus de oprichter van de Grameen Bank en bedenker van het microkrediet systeem (Greene & Gangemi 2006: 76-80). De erkenning die het Nobel comité hiermee aan microkrediet heeft gegeven is veelbelovend. Microkrediet, de werking en resultaten zijn in het algemeen nog niet zo bekend. Het begrip is wel vrij bekend inmiddels maar de werking op lokaal niveau minder omdat microkrediet voor velen niet in het dagelijks leven aan de orde is. Microfinanciering is het overkoepelende begrip, hieronder wordt ook verstaan de mogelijkheid tot sparen en de voorlichting voor het opzetten van een onderneming en het leren omgaan met geld. Naast microkrediet zijn ‘miniondernemers’ en ‘inkomen’ centrale begrippen in mijn onderzoek. Dit onderzoek is met name gericht op miniondernemers. Een microkrediet wordt vaak verstrekt aan een (beginnende) kleine ondernemer vaak in een ontwikkelingsland of transitieland. Een microkrediet is bedoeld om te investeren in een economische activiteit. Miniondernemers kunnen bijvoorbeeld koffieboeren zijn of eigenaren van een restaurant, hotel of supermarkt of het kan een kruidenier, schoenmaker, visser of weefster zijn. Het zijn dit soort miniondernemers die een hoofdrol vervullen in deze scriptie. Inkomen is ook een centraal begrip. Met inkomen bedoel ik in eerste instantie de financiële inkomsten van de miniondernemers. De vraag is wat is de invloed van het hebben van een microkrediet op het inkomen, hoe is het inkomen opgebouwd en hoe wordt het inkomen besteed? Inkomen is echter moeilijk te meten, dat is ook niet de bedoeling geweest, maar belangrijker is de vraag of microkrediet een positieve invloed heeft en of microkrediet dus effectief is. Sleutelwoorden zijn onder andere; problemen, terugbetalen, verbeteringen, beeldvorming, besteding en verantwoordelijkheid. In met name het vijfde hoofdstuk over inkomen zal hier uitgebreid over worden gesproken. Naast microkrediet bestaat er ook microfinanciering. Microfinanciële instellingen blijken meer dan alleen een microkrediet

³ Caitlin Baron: Directeur van het microfinancieringsinitiatief van het Michael en Susan Dell Fonds (Farrel 2006: 15)

instelling te zijn; er wordt ook voorlichting gegeven aan de afnemers omtrent zaken als onderwijs, gezondheid, hygiëne, ziektebestrijding en het milieu. Het is deze veelzijdige kant waardoor microfinanciering bijdraagt aan het realiseren van de Millennium Doelstellingen (Mahjabeen 2008). Mikrokrediet beperkt zich tot het verstrekken van een kleine lening, met als doel de kleine ondernemer te helpen bij het opzetten of vergroten van de onderneming. Een krediet kan individueel of aan een groep verstrekt worden, de groep staat in dat laatste geval garant voor de terugbetaling (Greene & Gangemi 2006; ICCO 2008). Tijdens dit veldonderzoek is niet gebleken dat speciaal groepen voorkeur verdienen, juist geven veel organisaties de voorkeur aan individuen omdat zij makkelijker aansprakelijk te stellen zijn in verband met het terugbetalen van het krediet, terwijl dat in een groep vaak onduidelijker is gebleken en tot problemen heeft geleid (zie hoofdstuk 3.2 over kredietvormen).

Het Nobel comité stelt over mikrokrediet dat het bijdraagt aan het bereiken van duurzame vrede, terugdringen van armoede en aan democratie en mensenrechten. Het recht op het verkrijgen van een lening kan beschouwd worden als een fundamenteel recht. Zonder toegang tot financiële diensten heeft een mens geen mogelijkheid om te overleven. Mikrokrediet is de enige manier die dit mogelijk maakt voor arme mensen omdat zij bij een gewone instelling niet in aanmerking komen voor een (kleine) lening (Hertz-Bunzl 2006: 34).

Het *Microcredit Summit Campaign* had als doel in 1997 om voor 2005 honderd miljoen van de armste mensen te bereiken met mikrokrediet, deze doelstelling is niet bereikt, echter wordt verwacht dat dit aantal binnenkort wel bereikt zal worden. De nieuwe doelstelling is om 175 miljoen van de armste mensen een lening te verstrekken voor 2015 (*Microcredit Summit Campaign* 2008; Greene & Gangemi 2006; Daley- Harris, 2004). De kracht van mikrokrediet zal zijn uitwerking dan ook hebben wanneer grote groepen bereikt worden. Wanneer mikrokrediet lokaal wordt toegepast op grote schaal kunnen eveneens grote veranderingen in de levensomstandigheden van kleine ondernemers bereikt worden. Mikrokrediet blijkt op meerdere vlakken bij te dragen aan veel van de acht millennium doelstellingen zoals die door de VN voor 2015 zijn vastgesteld. Volgens een rapport van Onze Wereld (2007: 17) draagt mikrokrediet aan zelfs zes van de acht doelstellingen bij. Met name de eerste doelstellingen (1) het halveren van extreme armoede en honger en (2) het bereiken van universeel basisonderwijs en (3) *empowerment* van vrouwen en minderheidsgroepen en *gender* gelijkheid zijn doelstellingen die via het verstrekken van mikrokrediet sneller gerealiseerd kunnen worden (United Nations Development Program 2007a). In mindere mate heeft mikrokrediet ook invloed op het realiseren van de overige doelstellingen met betrekking tot gezondheid, kindersterfte en bestrijding van AIDS en malaria. De VN erkennen dat

mikrokrediet bijdraagt aan het realiseren van met name de eerste doelstelling; het halveren van extreme armoede en honger voor 2015. De VN onderstrepen het belang van mikrokrediet als volgt: “De noodzaak om toegang te hebben tot financiële diensten erkennen wij, in het bijzonder voor arme mensen. Microfinanciering en mikrokrediet vallen daaronder” (United Nations 2005: 6).

Een miljard mensen leven in armoede onder de 1,25 dollar grens om van te leven per dag (Sachs 2008). Dat is één op zes mensen wereldwijd! Daar komt bij dat de wereldbevolking enkel zal groeien in de ontwikkelingslanden. De wereldbevolking is voorspeld te groeien van 6,1 miljard naar 9,1 miljard in 2050 (een groei van veertig procent). De westerse bevolking blijft stabiel op 1,2 miljard als gevolg van een dalend geboortecijfer en een immigratieoverschot. De populatie in ontwikkelingslanden zal echter groeien tot 7,9 miljard mensen als gevolg van een dalende kindersterfte, stijgende levensverwachting en stijgend geboortecijfer (Population Reference Bureau 2008). Het aantal arme mensen zal dus enorm toenemen op een even grote geografische leefomgeving, met afgenomen hulpbronnen.⁴

Armoede is een breed begrip, maar een van de meetinstrumenten is de hoogte van het besteedbaar inkomen. Een breed ondersteunde definitie van armoede zoals door de Wereld Bank gehanteerd is: ‘het ontbreken van toegang van huishoudens tot de noodzakelijke diensten en goederen voor het bereiken van een hogere inkomensstandaard of welvaart’. Hierbij gaat het om toegang tot onderwijs, toegang tot land, toegang tot infrastructuur, sociale toegang (netwerken en verplichtingen) en financiële toegang (toegang tot een lening en andere financiële diensten (The World Bank 2005). Armoede kan dus in stand gehouden worden wanneer mensen geen toegang hebben tot financiële diensten (!) en liefst 75 procent van de 560 miljoen arme huishoudens hebben geen toegang tot financiële diensten (Farrel 2006). Mikrokrediet richt zich juist op arme mensen, mikrokrediet kan grote veranderingen in de levensomstandigheden teweeg brengen wanneer deze mensen allemaal de kans van een kleine lening geboden wordt. Mikrokrediet werkt *bottom-up* en lokaal, wanneer mikrokrediet wereldwijd wordt toegepast kunnen grote groepen mensen uit armoede geraken. Mikrokrediet draagt daarom bij aan het terugdringen van armoede doordat het mensen de kans biedt om uit deze situatie te geraken en het is een duurzame methode van ontwikkeling. In plaats van geld

⁴ Waterschaarste is al een prangend probleem, maar zal zich in de komende decennia steeds dwingender melden. Droogte en overstromingen als gevolg van klimaatverandering zullen vooral de perifere gebieden treffen. De vis en olie voorraden zijn respectievelijk in 2040 en 2030 uitgeput, ten tijde van mijn schrijven is er sprake van een vijfvoudige crisis; een voedsel, energie, klimaat, armoede en financiële crisis, welke overduidelijk met elkaar in verband staan. Ik voorzie een grote uitdaging, die vandaag al aangegaan moet worden om catastrofale onomkeerbare veranderingen voor mens en haar leefomgeving (aarde) te voorkomen. Niets doen is in dit opzicht duur verspilde tijd, en is destructieve nalatigheid, alles wijst daarop. De toekomst van morgen is vandaag reeds angebroken.

te doneren wordt vanuit een mikrokrediet instelling de miniondernemers geleerd hoe om te gaan met geld en om zelf geld te verdienen. De lening wordt belangeloos verstrekt door de mikrokrediet bank.⁵ Daarom kan de lening ook zo klein zijn en de rente laag blijven. Een gewone bank heeft niets bij het verstrekken van hele kleine leningen, daarom blijven daardoor de armste mensen buiten beeld. Mikrokrediet vult dit gat op. Juist omdat zulke kleine leningen mogelijk worden gemaakt wordt een doelgroep bereikt die anders niet bereikt zou worden en juist armere mensen blijken vaak als gevolg van schaarse middelen inventief en goed om te kunnen gaan met kleine hoeveelheden geld. Vaak wordt er ook voorlichting gegeven (in de vorm van een verplichte training) over de werkzaamheden en de verkoop, scholing, duurzaam ondernemen, gezondheid en onderwijs. Hierdoor wordt de terugbetaalkans groter en de slaagkans van de miniondernemer wordt ook vergroot. Dit werkt wederzijds. In het onderzoeksveld is echter naar voren gekomen dat de onderzochte kredietorganisaties weinig tot geen voorlichting geven, met als gevolg verscheidene problemen, in het vijfde en zesde empirische hoofdstuk wordt hier uitgebreid op ingegaan. Door de lagere rente kunnen afnemers makkelijker aan een lening komen en zijn ze niet meer afhankelijk van tussenpersonen waarvan ze moeten inkopen. Echter nog steeds zijn kleine lokale kredietorganisaties wel degelijk afhankelijk van buitenlandse geldschieters, doordat er veel schakels in de kredietverstrekking voorkomen wordt de rente opgedreven voordat het krediet bij de lokale miniondernemer terecht komt. Mikrokrediet kan mensen uit een vicieuze cirkel van armoede halen, het biedt mensen de mogelijkheid om te leren omgaan met geld, te kunnen sparen en een onderneming op te zetten. Het geeft mensen meer eigenwaarde en meer vertrouwen en biedt mensen de mogelijkheid om *zelf* voor zichzelf nieuwe kansen te creëren. Mikrokrediet als macroperspectief.

De Grameen Bank en groepsleningen in Guatemala

Zonder mikrokrediet verkeren arme mensen vaak in de volgende situatie: Een ondernemer zal moeten inkopen om te kunnen verkopen, wanneer deze geen geld heeft zal hij moeten lenen, wanneer er maar één bank is, die tegen hoge prijzen geld uitleent zal alle winst naar de bank gaan in de vorm van de hoge rente. Zo komt de ondernemer nooit uit de schuld en kan de ondernemer nooit een eigen zaak opzetten wat rendabel is; de hoge rente houdt arme mensen in een armoede spiraal (Arkel & Ramada 2001: 32). Reguliere banken hebben geen baat bij het verstrekken van zulke kleine leningen, bovendien gelooft de bank vaak niet in de

⁵ Niet geheel belangeloos, ook organisaties dienen rond te komen, rente vormt daarbij de belangrijkste inkomstenbron.

productiviteit en inventiviteit van arme mensen, daarbij komt dat deze mensen vaak geen geregistreerd adres hebben. Mikrokrediet zorgt ervoor dat deze mensen toch aan de benodigde lening kunnen komen. Een van de eerste mikrokrediet banken is de Grameen Bank in Bangladesh opgericht in 1983 door Mohamad Yunus. Deze bank is opgericht voor het verstrekken van kleine leningen aan arme gemeenschappen. De bank bewijst het succes van mikrokrediet; haar terugbetaalpercentage van negentig procent is erg hoog en hoger zelfs dan de meeste reguliere banken halen. Ook Bancosol (een Boliviaanse bank) geeft aan een terugbetaalpercentage te hebben van liefst 97 procent, beide banken bewijzen het succes van mikrokrediet (United Nations 1999). Een deel van de winst wordt in de bank gestopt om de kredietwaardigheid van de bank te laten groeien; de deelnemers investeren dus in de eigen bank opdat anderen ook weer van de bank kunnen lenen en de bank door de deelnemers zelf in stand wordt gehouden, op die manier is de bank onafhankelijk en kan het een lagere rente hanteren. De Grameen Bank is een bank met meer dan twee miljoen leden verspreid over 37.000 dorpen waarvan negentig procent vrouw is (Arkel & Ramada 2001: 32-37). De bank leent over het algemeen aan groepjes van vijf vrouwen die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het geld. Er moet wel eerst tien procent van het geleende bedrag gespaard zijn. Zes groepjes van vijf vrouwen vormen samen een gemeenschapscentrum (*grameen*), zij komen wekelijks bijeen om openlijk te vergaderen over aflossingen, ontwikkelingen en andere problemen. Ook wordt er met de bank gepraat over leningen, de rente en het terugbetalen. De *grameen* heeft als gevolg van verplicht sparen een groepsfonds voor de aanschaf van school- en huishoudelijke materialen en medische zorg waar leden gebruik van kunnen maken. Het bijeenkomstcentrum heeft ook een fonds voor het onderhoud van het centrum en voor het opzetten van grotere projecten. De voorlichting is ook van groot belang, de vrouwen leren om te gaan met geld, en het opstarten van een onderneming. Vaak worden leningen zoals blijkt uit het succes van de Grameen Bank verstrekt aan groepjes entrepreneurs die samen een coöperatie of associatie vormen, als groep zijn ze kapitaalkrachtiger en is de kans op een lening groter.

In Guatemala wordt deze methode van groepslenen ook toegepast, uit onderzoek naar 137 groepsleningen in West- Guatemala (o.a. Quetzaltenango) zijn een aantal verrassende zaken gebleken. Het blijkt dat (1) gedeeld toezicht houden en (2) gedeelde verantwoordelijkheid over de lening ten goede komt aan het terugbetaalpercentage van de lening en (3) dat de sociale controle van buitenaf daar in mindere mate ook een rol in speelt (Wydick 1999: 465). Dit is een succesvol voorbeeld van mikroleningen aan groepen in Guatemala, het is maar de vraag of overal groepsleningen dezelfde positieve uitwerking hebben in Guatemala. In het

volgende hoofdstuk wordt een groepslening in San Juan verder toegelicht. Door het succes van de Grameen Bank van Mohamed Yunus lijken ook reguliere banken langzaamaan geïnteresseerd te raken in mikrokredieten. In Guatemala is de *Banco Empresareal* als private commerciële bank betrokken bij mikrokrediet (Weiss & Montgomery 2005: 4). De commerciële bank financiert de lokale bestaande microkredietbanken en kredietorganisaties; zij krijgen een lening en deze wordt door desbetreffende organisaties verder verstrekt aan de lokale miniondernemers. De commerciële bank opereert indirect omdat de bank zelf niet in staat is lokale mikrokrediet programma's op te zetten (Aktie Strohalm 1998: 51). Een aantal nadelen zijn echter dat toch de kans bestaat dat de winst niet in de lokale gemeenschap wordt geïnvesteerd en dus er niet lokaal van wordt geprofiteerd en dat de reguliere banken een universeel programma willen, in tegenstelling tot de lokale mikrokrediet organisaties die aangepast zijn op de lokale omstandigheden. Ook tast het de onafhankelijkheid van de lokale mikrokrediet organisaties aan omdat zij geld lenen van een commerciële bank in plaats van geld uit de lokale gemeenschap. Op deze kwestie van onafhankelijkheid wordt uitgebreid ingegaan in hoofdstuk vijf. Daarbij achten mikrokrediet organisaties voorlichting als zinvol iets wat voor een reguliere bank vooralsnog niet van belang is. Er zitten dus nadelen aan de rol die commerciële banken innemen voor mikrokrediet programma's. Het *Grameen*-model zoals de Grameen Bank dat hanteert is het standaard model geworden voor het verstrekken van mikrokredieten (Aktie Strohalm 1998: 37). Nu volgt een discussie omtrent mikrokrediet, in de literatuur wordt gesproken over voor en tegen argumenten, wat zijn verbeteringen en wat zijn problemen, wanneer werkt mikrokrediet? Een kritische blik houden is belangrijk, juist nu wanneer voornamelijk optimistische geluiden te horen zijn over mikrokrediet.

Discussie

In de literatuur komen terugbetaalpercentages voor van 95 tot 98 procent. Hier valt echter over te twisten, veelal zouden het vrouwen zijn die met mikrokrediet werken omdat zij verantwoordelijk zijn in het terugbetalen en het onderhouden van het gezin. Andere geluiden echter zijn dat dit cijfer erg is overschat (Greene & Gangemi 2006). In het veldonderzoek blijken vrouwen niet specifiek beter in het terugbetalen en het is maar de vraag hoe hoog de terugbetaalpercentages werkelijk liggen, hier zal op teruggekomen worden met betrekking tot de situatie in San Juan verderop in deze scriptie. Ik heb beargumenteerd dat het van belang is dat grote groepen bereikt worden en dat het belangrijk is een eenduidig systeem voor mikrokrediet te bereiken. Volgens de Wereldbank heeft mikrokrediet dertig miljoen mensen bereikt, wat neerkomt op slechts vier procent van de potentiële doelgroep (Hertz-Bunzl 2006).

Die potentiële doelgroep bestaat volgens een ander artikel uit liefst de helft van de wereldbevolking en volgens het artikel is tien procent van de doelgroep bereikt (Swibel 2008). Zo wordt ook beredeneerd in het artikel van Greene & Gangemi (2006), waarin een voorstel om vijfhonderd miljoen mensen te bereiken wordt besproken, tevens komt naar voren dat liefst zeventig procent van de mikrokrediet instellingen niet meer dan 2500 klanten hebben. Zij zijn klein en blijven klein zo is de argumentatie. Maar is dat wel zo, in paragraaf 3.1 over organisaties zal op de kwestie onafhankelijk zijn als kleine kredietorganisatie ingegaan worden. Het is namelijk belangrijk dat organisaties onafhankelijk worden en met geld uit de lokale gemeenschap kunnen werken, de Grameen Bank van Mohammad Yunus is volgens dit zelfde idee zelfstandig en zo succesvol geworden (Zijlstra 2006). Dan de vraag, is mikrokrediet wel zo effectief als vaak in de literatuur wordt beweerd? Een slechte organisatie, niet juist verstrekte mikrokredieten en ontbreken van kritische innovatie beperkt de effectiviteit van mikrokrediet (Hertz-Bunzl 2006). Soms zijn hele arme ondernemers niet in staat iets op te starten of ontbreekt er de kennis om te investeren of wordt simpelweg het krediet voor andere doeleinden gebruikt. Ook kan het geval zijn dat geld voor mikrokrediet onttrokken wordt aan geld dat bijvoorbeeld bedoeld is voor onderwijs (United Nations 1999). De vraag hoe en of mikrokrediet werkt zal ook vaker in deze scriptie vanuit verschillend perspectief terugkomen en is een belangrijke onderliggende vraag tijdens dit onderzoek geweest. Mikrokrediet is overigens niet de oplossing om *alle* armoede te bestrijden, de echt arme mensen zijn met een mikrokrediet niet geholpen (medicijnen en schoondrinkwater zijn veel belangrijker bijvoorbeeld), bovendien richt mikrokrediet zich op entrepreneurs; kleine ondernemers, maar niet iedereen die arm is, is een kleine ondernemer (Weiss & Montgomery 2005). Dit is heel belangrijk om ook te realiseren. Belangrijk voor het werken van mikrokrediet is tot slot ook dat het programma strak gehanteerd wordt, wanneer leningen als gift worden verspreid tast dat de werking van mikrokrediet juist aan. Voor mikrokrediet organisaties is het van belang dat zij aan de lokale omstandigheden aangepast zijn. De organisatie dient zorgvuldig opgezet te worden via een *grassroot*- organisatie waarbij de NGO zich op den duur kan terugtrekken en de organisatie uiteindelijk zelfstandig kan opereren. Zelfstandigheid is heel belangrijk zo blijkt wederom. Essentieel is daarbij dat het lokale geld gespaard dient te worden bij dezelfde mikrokrediet bank. Dit geldt ook zeker voor San Juan, de lokale organisaties worstelen met internationale geldschieters en met hun beleid, het liefst zouden ze onafhankelijk willen zijn zodat al het geld in de lokale gemeenschap kan blijven circuleren.

In dit theoretische kader is besproken wat het beoogde effect is van mikrokrediet en hoe mikrokrediet in breder opzicht ook bijdraagt aan de Millennium Doelstellingen, duidelijk is geworden wat mikrokrediet inhoudt en wat het belang is van mikrokrediet. Daarbij is het *Grameen*- model wat gezien wordt als het standaard model, als voorbeeld genomen en een voorbeeld besproken van groepsleningen in Guatemala. De andere centrale begrippen ‘miniondernemer’ en ‘inkomen’ zijn gedefinieerd en in de discussie zijn de belangrijkste vragen omtrent de werking van mikrokrediet besproken en ter discussie gesteld. In het volgende hoofdstuk zal duidelijk worden hoe de besproken onderwerpen en concepten vertaald kunnen worden naar de situatie in San Juan. Het context hoofdstuk kan beschouwd worden als een inleiding op de empirische hoofdstukken en brengt de veldwerklocatie San Juan beschrijvend in beeld.

2. Context

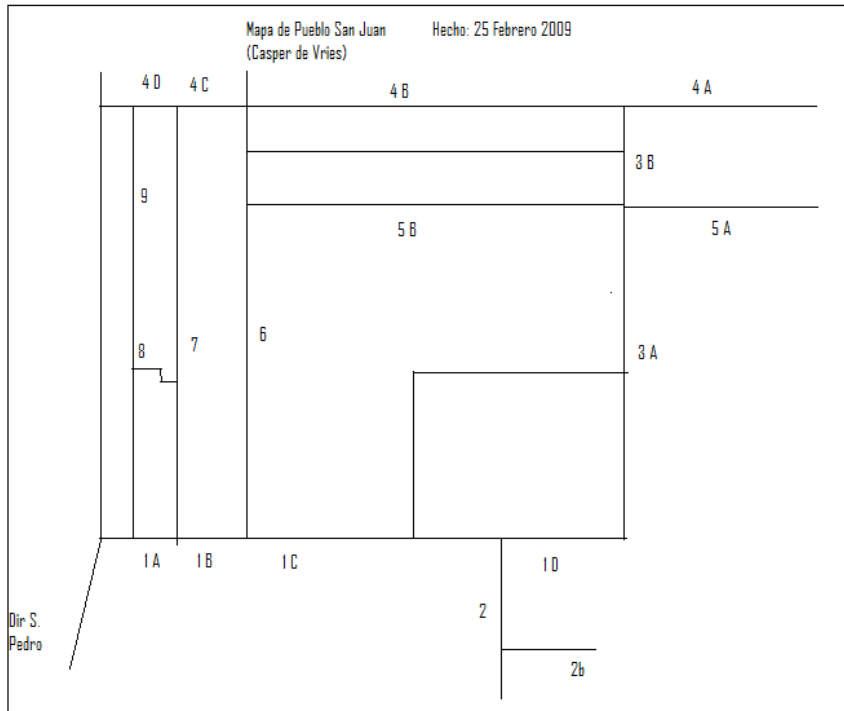
Dit veldwerkonderzoek naar mikrokrediet is uitgevoerd in het Tzutujil dorpje San Juan, gelegen aan het vulkaanmeer van Atitlán in Guatemala. San Juan is overzichtelijk klein, auto's zijn er amper, *tuc- tucs* rijden er door de straatjes rond, op een pick-up truck in de morgen en namiddag volgeladen met mensen na loopt iedereen.⁶ Hier wonen ongeveer achtduizend mensen, samen met vier omliggende dorpen vormen zij de laatste Tzutujil gemeenschap. San Juan is opvallend netjes, er zijn op iedere straathoek bankjes geplaatst met een afdakje tegen de hete zon of men zit op de stoeprand te praten en iedereen lijkt elkaar te kennen. Meteen is het duidelijk dat hier zich vele organisaties en ook kredietorganisaties bevinden, de kleurrijke muurschilderingen vallen op en vele handgeverfde uithangborden zijn zichtbaar in het straatbeeld. In San Juan bevinden zich twee fietsmakers, een aantal kleermakers, een supermarktje, de bank Banrural (dit is de landelijke mikrokrediet bank). Een kruidenier, een restaurant, vele weefcoöperaties, de koffiecoöperatie La VOZ 'que clama en el desierto' – de schreeuwende stem in de woestijn, CEMADEC een kredietorganisatie voor de ontwikkeling van de Maya gemeenschappen en FEDEPMA, een kredietorganisatie die samenwerkt met een vijftal verschillende associaties. Zie voor het overzicht de plattegrond, waar San Juan en de belangrijke aanwezige organisaties op weergegeven zijn.

Zoals in het kaartje te zien is, is het een erg klein dorp, maar zijn er overal tal van uiteenlopende organisaties te vinden en tal van kleine ondernemingen.

Deze scriptie is gericht op de miniondernemers een viertal miniondernemers zullen daarbij centraal staan in deze scriptie: Nicolas (27) is al elf jaar fietsmaker, is getrouwd en vader van een dochtertje Gana van tien jaar. Zijn winkel is opgezet met een mikrokrediet destijds nog op naam van zijn ouders. Tot op heden werkt hij met mikrokrediet. Domingo (48) is vader van vijf kinderen, is analfabeet en eigenaar van een hotel, restaurant en kruidenierswinkel, hij heeft meerdere kredieten lopen, ook op naam van zijn dochter en hoopt binnenkort zijn kredieten afbetaald te hebben. Pedro (42) is vader van twee dochters, werkt bij La VOZ en verbouwt koffie, hij heeft de ambitie onafhankelijk te worden van krediet, hij wil vrij zijn en 'zich niet conformeren aan allerlei opgelegde regels' zoals hij het zelf verwoordt.⁷ Michaela (26) is weefster bij een weefassociatie bestaande uit vijftien vrouwen, zij werkt met een groepskrediet, ze is een jonge moeder van een zoontje en een dochtertje die naar de basisschool gaan.

⁶ *Tuc- tucs* zijn kleine driewiel taxi brommers

⁷ 25 maart 2009 Interview met Pedro Vasquez Mendez

Figuur 1: Plattegrond San Juan (25 februari 2009; Bron: Eigen)

Legenda

<p>1A: Verblijfslocatie Gastgezin
FEDEPMA (<i>Federación de Pueblos Mayas</i>)</p> <p>1B: ASOAC: <i>Asociación de Autoayuda Chinimaya</i>
(<i>Konrad Adenauer Stichtung</i>)</p> <p>1D: USAID
AGEXPORT
Kruidenierswinkel van Domingo</p> <p>2 : <i>Arte Xokomeel</i>: schilders
<i>Asociación de Artesanas de San Juan</i>:
<i>Capacitamos de Mujeres Tejedoras</i></p> <p>2B: Woning Prof. Flavio Yojcom
Eco Talenschool
Colonia King Rey mesa: <i>A Group ex Financial Corporation Service</i>
Sponsor: Bomberos Voluntarios Guatemala
(sinds oorkaan Stan)</p> <p>3A: <i>Fundación Solar</i>
Asociación de Guías de Ecoturismo
Lemá: Associatie van vrouwen weefsters</p> <p>3B: Winkel 'Venta Calzado y Ropa'</p> | <p>Tienda 'Bicicleta Repuestos'
(de fietsenmaker)</p> <p>4A: Cooperativa La Voz Agrícola Integral: 'La Voz que clama en el Desierto'
Centro Maya: <i>Xe'Kiyaqasiwaan</i>
Bantrab: Banco de Microcréditos</p> <p>4D: Bibliotheek</p> <p>6 : CEMADEC: <i>Centro Maya de Desarrollo Económico y Cultural</i>
Kleermaker</p> <p>7 : Banrural: Mikrokrediet bank '<i>su amigo que ayuda de crecer</i>'
Winkel '<i>Reparación de celulares y computadoras</i>'
PNC: <i>Policía Nacional Civil</i></p> <p>8 : Asociación de Q'omaneel: Natuurlijke medicijnen
Asociación: Ixoqui Ajkeemai- Mujeres Tejedoras (vrouwenweefsters)</p> <p>9 : Evangelische Kerk: '<i>Licio de los Valles</i>'
Kunst Expositie <i>Xokomeel</i></p> |
|--|---|

Daarnaast staan ook drie organisaties aan de basis van dit veldonderzoek; FEDEPMA, CEMADEC en La VOZ. De laatste is een koffiecoöperatie die mikrokredieten verstrekt aan haar leden, ook hoort bij deze coöperatie een vrouwen weefcoöperatie waarvan ook enkele van deze vrouwen met een krediet werken. De eerste twee genoemde organisaties zijn hoofdzakelijk mikrokrediet verstrekkende organisaties. Zij verstrekken voornamelijk kredieten aan individuen, daarbij werkt CEMADEC met verschillende sociale projecten in ontwikkelings- en gezondheidsprojecten welke echter los staan van het mikrokredietprogramma. San Juan is een dorpje dat zich in de afgelopen tien jaar enorm heeft ontwikkeld, talloze weefassociaties hebben zich overal gevormd. Vrijwel iedere inwoner heeft ook een stukje land voor de verbouwing van koffie of maïs. Ecotoerisme en een ecotalenschool zijn er bijvoorbeeld ook aanwezig. In San Juan bevinden zich meerdere mikrokredietorganisaties en vele kleine ondernemers werken met mikrokrediet. Zoals in de theorie naar voren is gekomen zijn er een aantal soorten kredieten te onderscheiden, het groepskrediet is uitgebreid aan bod gekomen.

In San Juan ben ik slechts enkele groepskredieten tegengekomen. Het groepskrediet wat ik heb onderzocht bestond uit een groep vrouwen, onderling hebben zij sociale controle op elkaar en houden zij bijeenkomsten omtrent de problemen en ontwikkelingen rond het mikrokrediet, hoofddoel van de bijeenkomst is het maandelijks afbetalen van het krediet van alle deelnemers. De groep begint met een klein krediet, na een jaar succesvol afgerond te hebben kan het krediet verhoogt worden. De kredietorganisatie heeft in dit geval juist de voorkeur uitgesproken alleen kredieten te verstrekken aan groepen. De leden sparen ook per maand een klein bedrag, aan het eind van het jaar wordt dit dan uitbetaald, dat werkt motiverend, naast het afbetalen spaart men direct dus ook een beetje. Er is geen sprake van voorlichting en het sparen dient niet een collectief doel maar is bedoeld als motivatie en om de functie van het sparen te ondervinden.⁸ De meeste organisaties in San Juan werken met individuele kredieten welke vaak maandelijks afbetaald worden en het individuele krediet voor landbouwactiviteiten wat altijd jaarlijks afbetaald wordt omdat er niet maandelijks geoogst kan worden. Geld is er altijd te weinig, organisaties willen lagere rentes en ook onafhankelijk zijn en kleine ondernemers hogere kredieten, dat is nu nog niet mogelijk want er is te weinig lokaal geld. Een belangrijk onderdeel dat niet in de theorie is besproken maar wel in San Juan naar voren is gekomen is die van de wereldwijde economische crisis.

⁸ 6 April 2009 Gesprek met Michaela Mendez Mendoza

In het theoretische hoofdstuk zijn de belangrijkste begrippen besproken, in dit context hoofdstuk is San Juan in beeld gebracht; duidelijk is geworden welke organisaties aan de basis liggen van dit onderzoek en de belangrijkste informanten zijn geïntroduceerd.

3. Mikrokredietorganisaties en Mikrokredietvormen

In dit eerste inhoudelijke hoofdstuk zullen eerst de verschillende organisaties besproken worden. De verschillende werkwijzen, mikrokrediet voorwaarden en de verschillende problemen, beeldvorming en doelstellingen van de desbetreffende organisaties worden daarbij (kort) besproken. Vervolgens zullen de verschillende soorten mikrokrediet besproken worden. Vragen die daarbij aanbod komen zijn; Waarvoor zijn verschillende kredietvormen bedoeld? Hoe zit het met de verantwoordelijkheid en afbetaling? En: Welke kredietvorm verdient de voorkeur van de organisaties?

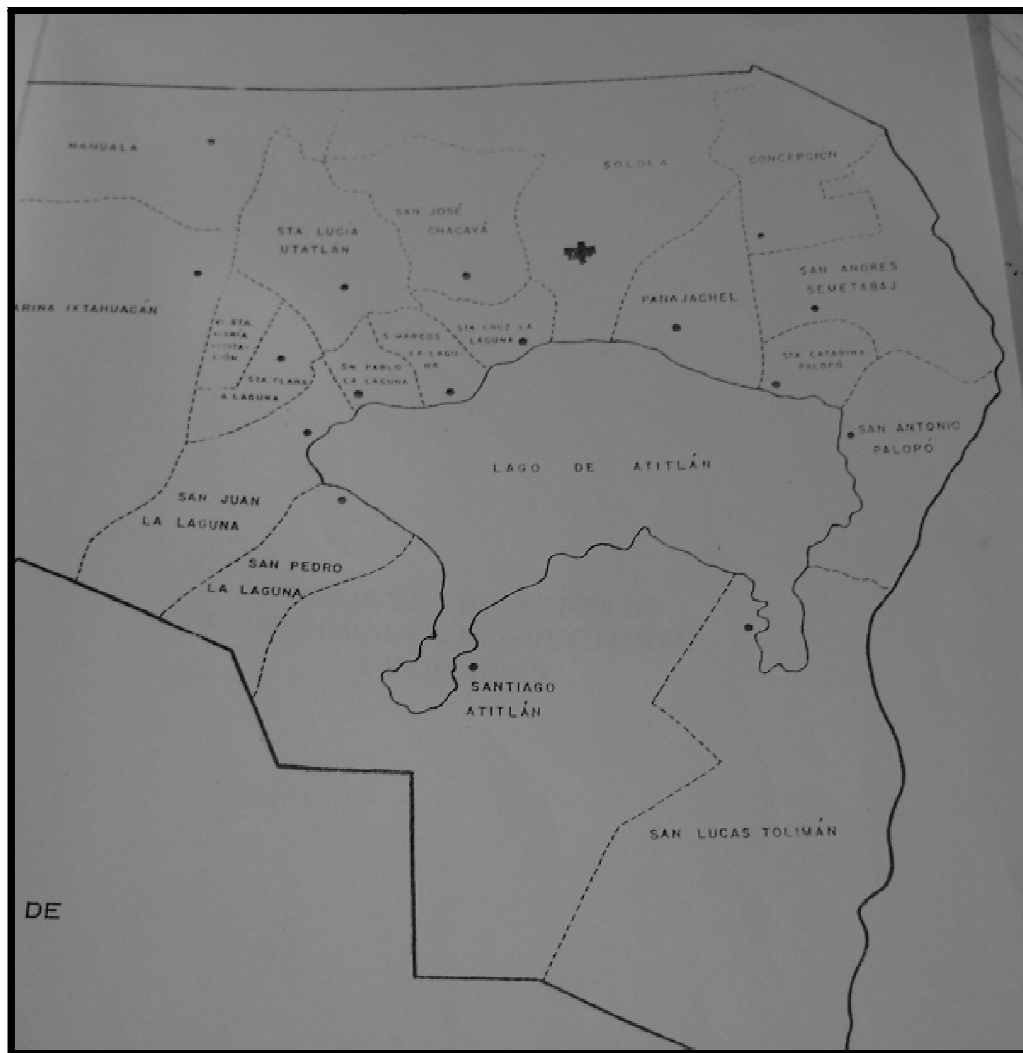
3.1 Mikrokredietorganisaties

In San Juan heb ik drie mikrokredietorganisaties onderzocht te weten CEMADEC, FEDEPMA en La VOZ. Alle drie de organisaties werken op een eigen wijze met mikrokrediet. Bij de organisaties is gekeken naar de verschillende kredietvoorwaarden, beeldvorming, problemen, doelstellingen en verbeteringen. Ook is gekeken naar de verschillende soorten klanten, veelal via deze organisaties ben ik in contact gekomen met verschillende miniondernemers.

CEMADEC (*Centro Mayas para el Desarrollo Comunal*) is een organisatie die aangegeven heeft vooral met individuele kredieten te werken. Daarbij heeft de organisatie verschillende sociale -, gezondheids - en ontwikkelings projecten lopen, naast het kredietprogramma. Deze projecten worden namelijk gefinancierd uit de rente-inkomsten van de verstrekte kredieten. Op het moment van onderzoek had de organisatie een klantenbestand van 212 personen in San Juan en nog een zeventigtal in de omliggende dorpen die op dat moment een mikrokrediet hadden. In de huidige situatie ondervonden ze amper problemen met de klanten, in feite was het terugbetaalpercentage meer dan negentig procent.⁹ FEDEPMA is een afkorting en staat voor "*Federación de Pueblos Mayas*". De organisatie krijgt internationale steun van de *Konrad Adenauer Stichting* en de Europese Unie. Ze werkt met mikrokredieten in San Juan en omliggende dorpen. De organisatie werkt met vijf associaties in San Juan en omliggende dorpen, waarvan sommige ook met mikrokrediet werken. Daarbij verstrekt FEDEPMA tevens aan niet leden (individuele personen) mikrokredieten. Krediet wordt enkel verstrekt voor winstgevende werkzaamheden onder andere te weten: de productie van honing (bijvoorbeeld in Santa Maria), de productie van koffie (voornamelijk in San Pedro), ecotoerisme (in San

⁹ 9 maart 2009 Gesprek met woordvoerder CEMADEC; 4 maart 2009 interview met de directeur van CEMADEC

Juan en omstreken), eigenaren van winkeltjes (rond het meer van Atitlán), kunstateliers (San Juan) en tot slot weefcoöperaties ook in San Juan (zie Figuur 2).¹⁰

Figuur 2: Meer van Atitlán en omliggende gemeenschappen (gemeente Solola)
(Bron: Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas, 2006)

La VOZ is een koffiecoöperatie voor de productie van organische koffie. De organisatie heeft al langere tijd financiële problemen als gevolg van een slechte boekhouding. Daarom is eind 1999 een intern comité opgericht voor het verstrekken van microkredieten. De kredieten worden verstrekt aan de koffieproducenten. De coöperatie heeft 125 associés waarvan 25 vrouwen, een deel bestaat uit vrouwen weefcoöperaties welke verbonden zijn aan de coöperatie en tevens krediet kunnen aanvragen. Naast kredietverstrekking is er ook sprake van

¹⁰ 2 maart 2009 Gesprek met Marie Luisa Ojpac Cobutz, Hoofd Afdeling Mikrokrediet Verstrekking; *Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas, 2006*

enige bijscholing van de leden, de associés worden ook enigszins bijgestaan in het verbeteren van de koffieproductie bijvoorbeeld door middel van het verstrekken van gereedschappen.¹¹ De drie organisaties hebben een ding gemeen, ze werken met mikrokrediet in San Juan, verder zijn ze erg verschillend van elkaar. Toch zijn er ook overeenkomsten die ik heb ontdekt. De belangrijkste voorwaarden voor een kredietaanvraag (wat voor alle drie de organisaties geldt) zijn het hebben van een garantie in de vorm van een huis of grond, vast werk en een persoon die borg staat.¹² Niet iedereen komt dus in aanmerking voor een krediet terwijl ook mensen zonder grond of vast werk misschien hele goede capaciteiten hebben om een onderneming te starten. De organisaties kunnen deze risico's echter niet nemen, problemen die zij eenduidig ervaren zijn klanten die krediet niet terugbetalen waardoor zij met de schuld blijven zitten er moet dus voldaan worden aan de voorwaarden.¹³ Hoe is tot slot de situatie omtrent de verschillende problemen, doelstellingen en verbeteringen van deze uiteenlopende organisaties? In een gesprek met de directeur van CEMADEC is naar voren gekomen dat de organisatie graag wil groeien, de organisatie wil het liefst op de langere termijn geheel onafhankelijk worden van buitenlandse of externe geldschieters. Het belang van onafhankelijk zijn als kleine organisatie en de moeilijkheid daarin is ook besproken in de theorie (Zijlstra 2006; United Nations 1999). Het is echter moeilijk om nieuwe grote geldschieters te vinden. De directeur geeft aan dat er onderhandelingen lopen, maar de kloof tussen de Engelse en Spaanse taal en haar kleinschaligheid maakt het vinden van een nieuwe partner moeilijk.¹⁴ Vanuit San Juan is er altijd vraag naar meer en hogere kredieten, de organisatie zou hier maar wat graag gehoor aan willen geven en heeft afgelopen maart het maximum verhoogt van 100,000 quetzal naar 200,000. De directeur spreekt de hoop en verwachting uit dat ze binnen vijf jaar voldoende gegroeid zijn om een dergelijke omzet te hebben waarbij ze zelfstandig kunnen gaan opereren en dat scheelt vanzelfsprekend vele kosten die nu betaald worden in de vorm van rente.

FEDEPMA werkt sinds 1996 samen met de *Konrad Adenauer Stiftung* en de EU. Echter zijn er net als bij de koffie coöperatie La VOZ problemen omtrent de verstrekte mikrokredieten. In

¹¹ 26-27 Februari 2009; *Reglamento del Manejo del Fondo revolvente de la Cooperativa agrícola integral "La Voz que Clama en el desierto R.L." Canton Xacal, San Juan La Laguna, Sololá*

¹² *Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas, 2006; Reglamento del Manejo del Fondo revolvente de la Cooperativa agrícola integral "La Voz que Clama en el desierto R.L.";*

9 maart 2009 Gesprek met woordvoerder CEMADEC;

4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC

¹³ 4 maart 2009 Interview met directeur van CEMADEC; 27 februari 2009 Gesprek met de huidige Gerente van La VOZ; 2 maart 2009 *Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas, 2006*

¹⁴ 4 maart 2009 Interview met de Directeur van CEMADEC

San Juan verstrekt de organisatie op dit moment geen mikrokredieten meer aan haar associés en ook verstrekt het haast geen kredieten meer aan individuele personen in San Juan. Dit komt omdat de leningen niet terug betaald werden. Een van haar vijf samenwerkende organisaties ASOAC bijvoorbeeld heeft nog een openstaand mikrokrediet uit 2002 wat nog niet terugbetaald is.¹⁵ Omdat organisaties zoals FEDEPMA ook samenwerken met de andere mikrokrediet verstrekkers kunnen de huidige personen die nog openstaande kredieten hebben niet een nieuwe lening aanvragen, niet bij FEDEPMA noch bij andere in de omgeving aanwezige organisaties of banken. Door deze problemen werkt de organisatie momenteel enkel met mikrokredieten die zij verschaft aan individuen. De organisatie is net als La VOZ bezig met een vijfjarig (2008-2012) herstructureringsplan. In 2006 is er als gevolg van de problemen rond het terugbetalen van kredieten een kredietcomité in het leven geroepen en zijn de kredietvoorwaarden herzien en opnieuw opgesteld. De organisatie heeft als doelstelling dan ook om problemen in het verleden door middel van het nieuwe systeem met wisselende verkozen kredietcomités en strakke kredietvoorwaarden te doen laten verdwijnen en weer meer kredieten te kunnen gaan verstrekken.

La VOZ heeft zoals eerder naar voren kwam in het verleden veel problemen gehad en is uit kostenbesparing nu niet meer *Fair Trade*. *Bancafe Anacafe* heeft twee miljoen quetzal toegezegd. Echter door een slechte administratie is van dit bedrag 1,6 miljoen uiteindelijk werkelijk verstrekt. Volgens de huidige Gerente lag dat onder andere aan dat;

“de Gerente destijds een vriendjespolitiek voerde en hij hanteerde niet het reglement. Hierdoor zijn onterecht vele kredieten vergeven aan koffieproducenten die niet konden of wilden terug betalen. Het interne bestuur functioneerde niet goed en we wisselden telkens weer van bestuur omdat mensen hun taken niet goed vervulden en dan is een organisatie ook niet werkzaam.”¹⁶

Dit is ook juist een reden waarom bijvoorbeeld de kredietorganisatie CEMADEC niet wil investeren in associaties, juist omdat zij soortgelijke ervaringen hadden. De directeur van CEMADEC licht toe:

“Als we kredieten aan ze verschaffen, wisselen ze bijvoorbeeld weer van bestuur en zegt de volgende niet af te weten van het krediet en ontstaan de problemen met het terugbetalen. Een associatie is te groot en moeilijk te controleren, daarom prefereren wij individuen, die zijn beter aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en die zijn

¹⁵ 2 maart 2009 Gesprek met Marie Luisa Ojpac Cobutz, Hoofd Afdeling Mikrokrediet verstrekking; *Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas 2006*

¹⁶ 27 februari 2009 Open Gesprek Huidige Gerente La VOZ

voor ons makkelijker om te controleren en toe te zien op de naleving van het krediet reglement. We hebben slechts twee associaties op dit moment als klant daarvan is er een familie van *Artisanas* en de andere een vrouwen groep.”¹⁷

Soortgelijke oorzaken voor problemen noemen Hertz & Bunzl (2006) ook, zoals in de theorie door hen gesteld zijn de oorzaken die effectiviteit van mikrokrediet beperken een slechte organisatie, niet juist verstrekte mikrokredieten en ontbreken van kritische innovatie.

La VOZ spreekt nu de wens uit om alle financiële problemen achter zich te laten en is daar al mee bezig via een herstructureringsplan en geheel nieuw kredietcomité. Concluderend kan gesteld worden dat voor alle organisaties geldt; De doelstellingen zijn om tegen lagere rente hogere kredieten te lenen van buitenlandse geldschieters, dit is mogelijk als ze minder problemen hebben en meer goede klanten. Via herstructureringsplannen en kredietcomités wordt hieraan gewerkt. Achterliggende doelstellingen zijn om de lokale bevolking te helpen via sociale projecten die los staan van het mikrokrediet, mikrokrediet verstrekking vormt de basis van de inkomsten voor de organisaties. CEMADEC geeft aan onafhankelijk te willen zijn, dan kan de rente ook omlaag, iets wat alle organisaties willen. Organisaties wisselen klantgegevens uit, zo maken ze het mensen moeilijk die eerder geen krediet hebben afbetaald. In praktijk is de grootste voorwaarde een bekende goed afbetalende klant te zijn en wordt de voorkeur gegeven aan individuele kredieten.

3.2 Mikrokredietvormen

Een drietal kredietvormen zijn grofweg te onderscheiden. In San Juan wordt met name gebruik gemaakt van het individuele mikrokrediet. Hiervan bestaan twee vormen; een krediet bedoeld voor een onderneming (welke maandelijks afbetaald dient te worden) en een krediet bedoeld voor landbouwdoeleinden zoals koffieproductie (welke logischerwijs enkel jaarlijks afbetaald dient te worden in verband met de oogstperioden) en als gevolg daarvan ook vaak een hogere rente met zich meebrengt.¹⁸ De derde vorm is die van het groepskrediet. In dit laatste geval wordt het krediet in een groep geleend en is de groep gezamenlijk verantwoordelijk voor de maandelijkse afbetaling. De kredieten dienen in San Juan bijvoorbeeld vaak voor de ondersteuning van de koffieproductie, voor een minionderneming als een winkel, een supermarkt, een winkel met weefgerei, een fietsenmaker, een restaurant, voor vissers. Uiteraard zijn er vele kredietvormen meer en zijn ook deze drie vormen van krediet natuurlijk specifiek te onderscheiden. Als eerst zullen beide individuele

¹⁷ 4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC

¹⁸ 12 maart 2009 Gesprek met Pedro Vasquez Mendez

mikrokredietvormen besproken worden. Vooral het individuele krediet heb ik veel aangetroffen in San Juan. Vervolgens volgt een case over groepskrediet. Een krediet (geldt voor beide individuele kredietvormen) heeft een looptijd van tussen de twaalf en zestig maanden, waarbij de kleinere leningen uiteen lopen van duizend tot vijfduizend quetzal en hogere leningen met vaak ook een langere looptijd van tot zestig maanden van vijfduizend tot honderdduizend met een maximum van tweehonderdduizend quetzal (een dergelijke lening is niet aangetroffen).¹⁹ Ook mikrokredieten dienen terugbetaald te worden met rente, over rente zal in een later hoofdstuk nog terug gekomen worden. Het is moeilijk precies te zijn over de rentetarieven. Deze zijn ook veranderlijk en verschillen per soort krediet en per organisatie (ook de organisaties moeten een krediet lenen tegen vaak een rentetarief van vijftien procent). Om toch een indicatie te geven, kan gesteld worden dat rentetarieven ongeveer tussen de achttien en zesentwintig procent schommelen. Met een minimum van dertien en een maximum van in de zesendertig procent. In de verschillende voorwaarden van de kredietorganisaties staan de hoogte van de rente aangegeven, de rechten, de plichten, de garantie voor zowel afnemer als verstrekker. Nadat het krediet is verstrekt wordt vaak niet geholpen vanuit de organisatie of de bank met het werken met het krediet. Er wordt vooral op toegezien dat er terugbetaald wordt, mensen worden daarin niet speciaal begeleid, dat is niet naar voren gekomen. Dat is ook een oorzaak rondom veel problemen met het terugbetalen. Naast deze individuele kredietvormen bestaat er ook het groepskrediet. Veel organisaties echter hebben aangegeven niet aan groepen te willen lenen, dit heeft tot problemen met afbetalen geleid en de organisaties kunnen niet gemakkelijk een persoon verantwoordelijk stellen.²⁰ Echter ben ik wel een groepskrediet tegengekomen van een weefassociatie. Het krediet heeft een looptijd van twaalf maanden, de groep bestaat uit vijftien vrouwen (weefsters). Het krediet is gezamenlijk geleend, maandelijks betalen de vrouwen duizend quetzal af daar komt de rente bij en een spaarbedrag van twintig quetzal.²¹ Juist deze organisatie van buiten San Juan geeft de voorkeur aan groepskredieten die met name bedoeld zijn voor vrouwen, werkzaam in weefassociaties. De vrouwen houden een maandelijksse bijeenkomst waar het krediet geïncasseerd wordt en ze op die manier elkaar kunnen helpen en in de gaten kunnen houden. Ook in het artikel van Wydick (1999) zoals in de theorie naar voren is gekomen wordt de functie van de sociale controle en gedeelde verantwoordelijkheid bij een groepskrediet onderbouwd. De vrouwen hebben ook aangegeven dat het makkelijker is

¹⁹ 1 Guatemalteekse Quetzal \approx €0,10

²⁰ 1 April 2009 Focusgroep CEMADEC Maria, lid van het kredietcomité; 4 maart 2009 interview met de directeur van CEMADEC; 27 februari 2009 Open gesprek huidige Gerente La VOZ

²¹ 6 april 2009 gesprek met Miriam de President van de weefassociatie *Asociación Ixoqui Ajkeemai*

in een groep een krediet te krijgen dan alleen. Individueel moet iedereen afzonderlijk voldoen aan allerlei voorwaarden, als groep kan een persoon bijvoorbeeld garant staan met een stuk grond en een huis, op deze manier kunnen deze vrouwen dus veel makkelijker aan een krediet komen en kennis maken met sparen.²² Een jonge moeder en lid van de weefassociatie zegt er het volgende over:

“Een groepskrediet is makkelijker, ik werk samen met de vrouwen en ik ken ze. De aanvraag gaat veel sneller en is makkelijker, je hebt minder papierwerk nodig. Binnen een week hebben we het krediet ontvangen, bij een individuele aanvraag duurt het één of twee maanden.”²³

Veel vrouwen blijken ook analfabeet te zijn, Michaela zegt over het groepskrediet dan dit:

“Vrouwen die analfabeet zijn kunnen moeilijker krediet krijgen, in een groepskrediet als de onze kan dat juist wel.”²⁴

Dit positieve kenmerk van groepskrediet is niet in het onderzoek van Wydick (1999) in de theorie naar voren gekomen maar werd in het veld juist wel als belangrijk ervaren door de leden van de weefassociatie.

3.3 Voorwaarden

Mikrokrediet dient altijd ter ondersteuning van de miniondernemer. Het krediet is bedoeld om te kunnen investeren en winstgevend werkzaamheden te ondernemen. Het krediet dient namelijk jaarlijks of maandelijks inclusief de rente terug betaald te worden. In eerste instantie is een krediet ook vaak verstrekt om de onderneming te starten zo is gebleken. De hoogte van het krediet wordt bepaald aan de hand van de voorwaarden en de capaciteiten van de miniondernemer maar ook het doel en de looptijd van het krediet zijn bepalend. Het krediet is vaak niet zo heel hoog als de inkomens niet zo hoog zijn, want het dient ook weer terug betaald te worden. De hoogte van het krediet hangt samen met het inkomen en naar mate kleine ondernemers langer een (succesvol) krediet hebben neemt het inkomen en de hoogte van het mikrokrediet ook toe. Vanzelfsprekend heeft de kredietafnemer (de miniondernemer) de verantwoordelijkheid over de terugbetaling van het mikrokrediet. Maar naast de afnemer wordt ook altijd gekeken naar eerdere afbetaalde kredieten, de hoogte van het inkomen en de bestemming waarvoor het krediet aangevraagd is. Een belangrijke voorwaarde waar vaak naar

²² 3 april 2009 Gesprek met Juana, lid van de weefassociatie *Asociación Ixoqui Aijkeemai*

²³ 6 april 2009 Gesprek met Olga

²⁴ 2 april 2009 Gesprek met Michaela

gekeken wordt is het hebben van een vast inkomen en een vaste baan of eigen onderneming.²⁵ Vervolgens dient een kredietaanvrager garant te staan door middel van een stuk grond of het eigen huis *en* vooral het hebben van een tweede persoon die garant staat (en kan staan volgens soortgelijke als genoemde voorwaarden) voor de afgesloten lening, in het Spaans heet een dergelijk persoon een *fiador*. In het geval van een groepslening is een ieder verantwoordelijk maandelijks af te betalen, maar draagt in de praktijk één persoon de verantwoordelijkheid door middel van de grond en of het huis wat deze persoon garant heeft gesteld daarbij staan de weefproducten ook garant. De leden van de groep hebben dus alleen een onderlinge verantwoordelijkheid. Overigens geldt het enkel voor het onderzochte groepskrediet in San Juan van de vrouwen weefassociatie *Asociación Ixoqui Ajkeemai*.

3.4 Afbetaling van mikrokrediet

Volgens Nicolas, de fietsenmaker is vijftienvijf procent van de mensen in Guatemala die met een krediet werken in staat terug te betalen, de rest misbruikt het krediet of heeft niet de capaciteiten om terug te betalen.²⁶ Dit is een heel interessante kwestie en hier wordt telkens door alle informanten op terug gekomen. Als oorzaken noemen ze dat mensen niet kunnen of niet willen terug betalen, omdat die mensen niet weten waarvoor een krediet bedoeld is en dus ze in de problemen komen. In principe dient maandelijks zoals is vastgelegd in het contract een evenredig deel van het totale krediet inclusief rente betaald te worden aan de verstrekende organisatie. Wanneer een klant te laat is, wordt per dag een achterstandsbetaling in rekening gebracht.²⁷ Dit is een apart rentepercentage *mora* in het Spaans ofwel *in gebreke* staan van betaling. Na enkele dagen komt iemand van de organisatie de klant opzoeken als nog niet betaald is.²⁸

Wanneer er te veel problemen ontstaan met het terugbetalen, toont de klant zich niet verantwoordelijk en toont hij niet zijn goede wil en bekwaamheid om met het krediet om te gaan. Wanneer een krediet niet afbetaald kan worden is het moeilijk om een nieuw krediet aan te vragen, in principe kan dit niet en blijft het vorige krediet als schuld (inclusief oplopende rente!) openstaan. De organisaties werken ook samen en het is bekend welke klanten niet betalen, zij kunnen dus ook niet terecht bij een andere organisatie.²⁹ Om deze consequenties te

²⁵ *Reglamento de Crédito, Federación de Pueblos Mayas 2006; Reglamento del Manejo del Fondo revolving de la Cooperativa agrícola integral “La Voz que Clama en el desierto R.L.”.*

²⁶ 13 maart 2009 Open gesprek met Nicolas

²⁷ 4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC; 24 maart 2009 Gesprek met Domingo Yojcom Chavajay

²⁸ 13 maart 2009 Gesprek met Nicolas

²⁹ 1 april 2009 Focusgroep CEMADEC

voorkomen wordt altijd geprobeerd in ieder geval het maandelijkse krediet tijdig af te betalen. De afbetaling van het krediet gaat voor, wanneer informanten slechte maanden hebben worden andere oplossingen gevonden om toch het krediet te kunnen betalen.³⁰ Nu meer duidelijk is geworden over de organisaties en soorten mikrokredieten zal in de komende hoofdstukken de nadruk liggen op de afnemers van mikrokrediet: de miniondernemers zelf. Wat doen, denken, ervaren en zeggen zij? Zij werken namelijk met het krediet en zijn degene waar deze scriptie op gericht is.

³⁰ 5 maart 2009 Gesprek met Pedro Vasquez Mendez; 18 maart 2009 gesprek met Nicolas

4. Werkzaamheden

Meisjes en kinderen van maximaal 14 jaar dragen zakken van ongeveer 30 kilo schat ik op de rug. De zak is verbonden met een band naar het hoofd. Ook oudere mannen en vrouwen dragen zakken gevuld met geplukte koffiebonen aan van ongeveer 45 kilo. Ze torsen de zakken echt, aangekomen bij de weegschaal, waar de koffiebonen gewogen worden, laten ze de zak van de rug vallen, bezwete ruggen komen tevoorschijn, voordat er gewogen wordt, word eerst het voorhoofd droog geveegd met het shirt of een handdoek. De zakken zijn te zwaar om alleen op de weegschaal te tillen, ik vraag me dan ook af hoe de zak überhaupt op de rug is gekomen. Een jongen noteert de hoeveelheid, dat is de taak van deze jongen, hij hoeft niet te tillen, heeft ook schone en modieuze kleding aan. Er is weinig contact tussen de aanleveraars en de jongen die onder het afdakje in de schaduw zittend achter zijn weegschaal de zakken koffiebonen afweegt. Vervolgens worden de zakken met bonen in een bassin getild, dit gebeurt veelal door twee mannen die ieder het uiteinde van de zak tillen. De bonen zijn rood-geelkleurig en vochtig en worden leeggegooid in het bassin terwijl de persoon in het bassin vol met koffiebonen staat en de zak tussen de benen houdend leeg kiept. Ik zie de mensen van verschillende kanten aankomen, met zakken bonen op de rug, ik zie niet dezelfde personen opnieuw terugkomen, mogelijk plukt iedereen zijn eigen zak vol met koffiebonen alvorens terug te komen. Het zijn volgens mij voornamelijk families die bonen plukken, ik denk dat ze per tijdseenheid betaald krijgen en niet per stuk (aangeleverde zak bonen). Wanneer de bonen aangeleverd zijn begint het verwerkingsproces op de koffiecoöperatie pas echt.³¹

Bovenstaand voorbeeld is een beschrijving van een dagelijks terugkerend ritueel in het leven van de koffieboeren zoals ik dat heb kunnen waarnemen tijdens de onderzoeksperiode. Alle miniondernemers hebben een ding gemeen; het dagelijks leven bestaat vooral uit elke dag hard en lang werken. En thuis dient vervolgens voor het gezin gezorgd te worden. Vrijwel iedereen heeft namelijk een gezin met kinderen, dit heeft te maken met het geloof waarin het belangrijk wordt geacht kinderen te hebben; om een verantwoordelijk mens te zijn, voor de vrouw is het om meerdere redenen van belang kinderen te krijgen. Naast hard werken speelt het geloof, het gezin en de familie een belangrijke rol in het leven van de mini ondernemers.³² Vaak geven informanten aan alleen te willen werken, of er wordt gewerkt in familieverband. De fietsenmaker geeft aan geen mensen in dienst te hebben omdat hij ze niet kan vertrouwen.

³¹ 25 februari 2009 Observatie Werkzaamheden La VOZ

³² 26 maart 2009 gesprek Andres (automonteur)

Koffieboeren werken in familieverband of hebben wel mensen in dienst die op de plantage werken. Vaak zijn het de familieleden die koffie brengen naar de coöperatie. Er wordt zes zo niet zeven dagen in de week doorgewerkt in het algemeen. Bij de weefcoöperaties wordt er wel in groepsverband gewerkt, drie vrouwen zijn vaak op de coöperatie die elkaar dagelijks afwisselen en de rest werkt zelfstandig thuis. Alle informanten geven aan hard te moeten werken om hun krediet te kunnen betalen (inclusief de aanzienlijke rente) en om überhaupt rond te kunnen komen. Het weven is eentonig maar de coöperatie is een sociale aangelegenheid omdat er samen gepraat/geroddeld kan worden. Domingo eigenaar van een hotel, restaurant en kruidenierszaak is geopend tot in de avonduren, hij houdt zijn financiën bij in een schrift, het is een echte handelaar. Nicolas heeft een fietsenmaker en werkt zeven dagen in de week. Hij onderhoudt zijn klanten, kent zijn klanten:

Vijf fietsen worden klaar gemaakt voor de verhuur, banden dienen opgepompt te worden een nieuw zadel geplaatst en remmen afgesteld. Vaak blijven klanten wachten totdat het klaar is. Achter de toonbank staan onderdelen opgestapeld zoals tandwielen en setjes trappers. Aan de muur hangen nieuwe zadels en diverse onderdelen, talloze kalenders sieren de ruimte. De fietsenmaker doet alles alleen, inkomsten worden schijnbaar niet bijgehouden maar worden direct in de zak gestoken. Op de deels gebroken glazen toonbank ligt een radiootje die altijd aan staat en het wat donkere vertrek altijd weer opvrolijkt met muziek. Tussendoor praat hij wat met de klanten. Binnenkomende klanten begroet hij met de bovenkant van de hand (vanwege zijn vieze handen) en worden dikwijls aangesproken met een koosnaam als 'primo' wat neef betekent. De fietsenmaker is altijd wel bezig, buiten staat een werktafel tegen de muur geplaatst en achter de winkel een braakliggend stukje grond wat vol staat met fiets wrakken, het is een werkelijk fietsenkerkhof. Het werk is zwaar omdat hij weinig gereedschappen heeft, vaak wordt er wat geïmproviseerd. Zijn vrouw komt ook dagelijks in de namiddag kijken, ze gaat dan achter de toonbank in de hoek zitten en maakt een praatje met me. In de middag eet hij twee chuchitas die deelt hij met mij, dat zijn gevulde maïsbroodjes verpakt in maïsbladen met kip. Die worden gebracht door een meisje die deze verkoopt. Tegen zeven uur is het helemaal donker zit de werkzame dag erop en sluit ook hij zijn zaak.³³

Duidelijk is geworden dat hard werken aan de orde van de dag is, de fietsenmaker heeft weinig middelen maar probeert toch zijn klanten zo goed mogelijk te helpen, de koffieboeren

³³ 17 Maart 2009 observatie werkzaamheden

moeten hard werken en houden dit het hele seizoen vol, de kruidenier werkt door in de avonden wanneer het overdag te rustig is, een echte handelaar die klein begonnen is. Dagelijks lang en hard werken om brood op de plank te krijgen, maar wat vinden ze er zelf van en wat betekent hun krediet voor ze?

In de komende hoofdstukken wordt de miniondernemer zelf aan het woord gelaten. Specifiek zal het perspectief van de miniondernemer op (zijn ontvangen) mikrokrediet en het inkomen aan bod komen. Duidelijk zal worden of en hoe mikrokrediet zowel het inkomen als de sociale en levensomstandigheden van verschillende ondernemers verandert.

5. Het Inkomen

“Ik ben arm, misschien niet arm maar zelf uit de armoede gegroeid, begonnen als chocolade- ijsbanaan verkoper, daarna ging ik nootjes verkopen in *camionetas*, toen had ik wat geld met moeite opgespaard, twee of drieduizend.³⁴ En nu jaren later sta ik hier en heb ik mijn hotel, restaurant en winkel, maar ik moet er elke dag voor vechten, mijn tomaten verkopen, limoenen... Steeds kleine beetjes, beetje bij beetje.”³⁵

In dit hoofdstuk zullen een aantal aspecten van het inkomen van de miniondernemer worden behandeld. Gekeken wordt onder andere naar de opbouw van het inkomen en de besteding ervan. Een hoger krediet zou kunnen betekenen meer inkomsten en meer bestedingsmogelijkheden. Het verhaal van de economische crisis wordt vanuit de miniondernemer verteld. En gekeken wordt naar terugbetaalpercentages en de vraag van het onafhankelijk zijn van krediet. Is het realistisch te denken dat iemand na verloop van tijd geen krediet meer nodig heeft wanneer verantwoordelijk met het krediet wordt omgegaan?

5.1 Opbouw en besteding van het inkomen

“Ik heb uit allerlei zaken inkomen. Te weten de koffiebar hier op de coöperatie en een deel van de tien procent van de inkomsten uit de koffietoer, de andere negentig procent is voor de coöperatie. En ik heb inkomen uit mijn tien percelen land die ik bezit. Dit is niet veel, het zijn negen a tien percelen van 25 vierkante meter. Echter dit geld gaat weer naar het afbetalen van het mikrokrediet. Laatstgenoemde is dus niet echt een inkomen, ik betaal er mijn krediet mee af.”³⁶

Het inkomen bestaat vaak, zo blijkt ook uit het voorbeeld, uit meerdere soorten werkzaamheden. In San Juan heeft iedereen vrijwel altijd naast zijn bestaande werk ook nog een stukje grond voor de verbouwing van koffie, maïs of anderszins. Ook is vaak sprake van meerdere soorten economische activiteiten, naast het verbouwen van koffie blijkt de koffieboer Pedro ook een klein eigen winkeltje aan huis te hebben en blijkt de kruidenier Domingo naast zijn kruidenierswinkel ook een hotel en restaurant te hebben. En Nicolas de fietsenmaker naast zijn winkel nog een stukje land voor het verbouwen van koffie. Wel is er voor hen sprake van een hoofdkomen en ondersteunen de andere werkzaamheden daarin. De hoogte van het inkomen wordt bepaald door verschillende factoren. Het hangt af van

³⁴ Een camioneta is een afgedankte Amerikaanse schoolbus die overal in Guatemala gebruikt wordt als het openbaar vervoermiddel (vaak zijn ze omgetoverd in de mooiste kleuren)

³⁵ 20 maart 2009 Informeel Interview met Domingo eigenaar Kruidenierswinkel

³⁶ 11 maart 2009 Informeel Interview met Lucas associé La VOZ

klandizie en de hoogte van de rente van het krediet en van de oogst. Het krediet wordt als onmisbare hulp beschouwd voor Lucas (ook lid van La VOZ) , Nicolas en Pedro, en de meeste miniondernemers hebben dit eveneens aangegeven. Met mikrokrediet wordt er meer verdiend, zo wordt ook beargumenteerd. Je kunt meer investeren, en dus meer verkopen en meer verdienen.³⁷ Het inkomen is niet stabiel, daar heeft het krediet geen invloed op. Het inkomen neemt ook niet duidelijk toe als gevolg van het hebben van een krediet, het kan toenemen, het kan een jaar of maand later weer afnemen. Bij de vraag of het inkomen voldoende is wordt vaak met enige schaamte gezegd van niet.³⁸ Als het inkomen hoger is geworden kan dat ook liggen aan de capaciteiten van de ondernemer. Dit is wat Pedro koffieboer bij La VOZ erover te zeggen heeft op de vraag of het inkomen genoeg is:

“Luister, een mens wilt altijd meer als hij zijn doel heeft bereikt, stelt hij weer nieuwe doelen. Zo geldt dat voor mij persoonlijk in ieder geval. Net als met jouw studiedoel. Na deze studie wil je weer verder specialiseren. Je hebt telkens meer mogelijkheden. Maar naarmate de tijd vordert wordt je ouder en realiseer je dat je binnen een bepaalde tijd bepaalde doelen wilt bereiken. Echter zijn er ook mensen die genoeg hebben met hetgeen ze hebben. Ze hebben zich geconformeerd naar wat ze verdienen en daarbij neergelegd. Terwijl ze wel de capaciteiten daartoe hebben. Ik wil me niet conformeren.”³⁹

Inkomen neemt dus niet direct toe als gevolg van het hebben van een krediet. Aangezien het inkomen vaak net genoeg of niet genoeg is, blijkt de manier van besteden daar ook mee samen te hangen. Het inkomen wordt besteed aan een aantal belangrijke prioriteiten, welke telkens genoemd worden zijn: de kinderen, het gezin, gezondheid, voeding, kleding en onderwijs *en* het afbetalen van het krediet.⁴⁰ Lucas heeft een zoon van zeventien zijn inkomsten besteed hij vooral aan het betalen van zijn school, hij woont in de hoofdstad en hij betaalt ook zijn huur en ondersteund hem in zijn leefkosten.⁴¹ Ook wordt het inkomen gebruikt om te investeren in de onderneming; zonder krediet is dat niet mogelijk geeft Nicolas aan, het is belangrijk om altijd te investeren zo geeft hij aan.⁴² Ook behoort sparen tot de mogelijkheden, Domingo van de kruidenierswinkel, Pedro lid van La VOZ en Maria lid van de weefassociatie geven aan te sparen omwille van onvoorziene kostenposten zoals ziekte, het

³⁷ 11 maart 2009 Informeel Interview met Lucas La VOZ

³⁸ 20 maart 2009 Interview met Domingo Yojcom Chavajay; 18 Maart Interview met 2009 Nicolas Fietsenmaker

³⁹ 12 maart 2009 Informeel Interview met Pedro Vasquez Mendez La VOZ

⁴⁰ 18 maart 2009 Gesprek met Nicolas

⁴¹ 11 maart 2009 Informeel Interview Lucas La VOZ

⁴² 18 maart 2009 Gesprek met Nicolas

hebben van minder inkomsten in zwaardere tijden of onderhoudskosten aan de winkel.⁴³ Deze bevinding komt duidelijk overeen met de theorie waarin besproken is hoe de VN in 2006 erkenning heeft gegeven aan mikrokrediet vanwege de bijdrage aan verschillende millenniumdoelen zoals onderwijs en gezondheid (UNDP 2007a; *United Nations* 2005: 6). Deze conclusie mag getrokken worden, vrijwel alle informanten zoals gebleken geven aan op verantwoorde wijze het krediet aan een aantal overeenkomstige prioriteiten te besteden zoals onderwijs, voeding en gezondheid welke dus eveneens en als indirect gevolg van het ontvangen mikrokrediet bijdragen aan de zogeheten door de VN vastgestelde Millennium Doelen.

5.2 De economische crisis en rente

Een vaster inkomen en de hoogte van het inkomen hangen samen met verschillende factoren zoals gezegd is het krediet daarvoor niet enkel bepalend. Minder klanten, de tijd van het jaar, de hoogte van de rente en capaciteiten van de miniondernemer hangen er allemaal mee samen. Een belangrijke reden van het hebben van minder klandizie zo wordt vaak weer aangeven, zonder dat ik er in eerste instantie op aan heb gestuurd, is de wereldwijde economische crisis.⁴⁴ Overigens is de crisis iets wat niet duidelijk in de theorie naar voren komt, maar in San Juan wel een rol speelt. Of de crisis als excuus gebruikt wordt of werkelijk negatieve gevolgen heeft tot in een dorp als San Juan is niet makkelijk te controleren. Feit is dat veel negatieve gevolgen in relatie gebracht worden met de crisis:

“De economische crisis beïnvloedt vooral de kleine ondernemers; de kleine koffieboeren. Bijvoorbeeld mijn koffieverkoop gaat omlaag omdat er minder vraag naar is als gevolg van de economische crisis en als direct gevolg dat de prijzen van koffie nog verder zakken en daarmee mijn salaris beïnvloedt. De economische crisis beïnvloedt ook de verkoop van kleding en dergelijke in kleine ondernemingen, en daarmee raakt het ook mijn derde inkomstenbron; mijn kleine winkeltje aan huis. Het beïnvloedt eigenlijk alle drie mijn werkzaamheden op een negatieve manier zo blijkt.”⁴⁵

Domingo voegt eraan toe dat het ook moeilijker is een krediet aan te vragen omdat organisaties meer moeite hebben een krediet te ontvangen, dit omdat grote banken vanwege

⁴³ 7 april 2009 Open gesprek met Michaela Mendez Mendoza; 5 maart 2009 Gesprek met Pedro Gesprek; 20 maart 2009 Interview met Domingo

⁴⁴ 18 maart 2009 Interview met Nicolas; 12 maart 2009 Gesprek met Pedro; 20 maart 2009 Gesprek met Domingo; 7 april 2009 Gesprek met Michaela

⁴⁵ 12 maart 2009 Open interview met Pedro La VOZ

de kredietcrisis tegen hogere rentes of liever helemaal niet uitlenen.⁴⁶ De rentetarieven worden mede bepaald namelijk door de grotere organisaties die aan de lokale organisaties in San Juan een krediet verstrekken zo is ook reeds gebleken in het hoofdstuk over organisaties in paragraaf 3.1. De rente is daardoor niet heel laag, maar veel lager dan bij een reguliere bank of woekeraar wat ook zo in de theorie is gesteld (Arkel & Ramada 2001: 32). Nicolas geeft aan bij een iets lagere rente veel minder krap bij kas te zitten, tegelijkertijd vormen rentes een inkomstenbron voor de organisaties en is rente een stimulans om het krediet winstgevend te investeren om met rente terug te kunnen betalen, zo argumenteert hij.⁴⁷ Michaela van de weefassociatie geeft aan dat zij van het inkomen van westerse landen afhankelijk zijn:

“Als zij (de toeristen) hun inkomen niet meer (hier) besteden hebben wij op de weefassociatie geen inkomsten meer.”⁴⁸

Nicolas geeft aan dat de munt inzakt ten nadele van de koffieprijs en mensen liever het geld op zak houden, dan te besteden in zijn winkel zo ervaart hij. Interessant is wat ook hij net als Pedro en Michaela opmerkt over de invloed van westerse landen:

“De situatie zoals die is in de ontwikkelde landen, de grote economieën hebben direct invloed op de minder ontwikkelde landen zoals Guatemala. Het is een complex probleem wat de hele wereld beïnvloedt. Grote fondsen zijn daardoor minder bereid kredieten te verstrekken.”⁴⁹

Ook benadrukt hij dat er als gevolg daarvan meer vraag is naar krediet maar te weinig geld beschikbaar is en Domingo geeft aan dat er lagere kredieten worden verstrekt dan werkelijk aangevraagd.⁵⁰

Waar er niet in de theorie over gesproken wordt blijkt in praktijk in het veld een verschijnsel als de crisis wel degelijk zijn invloed te hebben, al is het maar in de belevingswereld van de ondernemer, die hierdoor meer ontmoedigd raakt. Juist nu, in een tijd waar het moeilijker wordt toegang te krijgen tot financiële middelen is het van groot belang dat de kleine ondernemer wel die toegang blijft verkrijgen en dat de internationale banken de kredieten blijven verstrekken. Als er meer vraag is maar onvoldoende kredieten worden verstrekt blijft mogelijk veel potentieel onderbenut, ten nadele in dit geval van de lokale ontwikkeling in San Juan.

⁴⁶ 12 maart 2009 Gesprek met Pedro

⁴⁷ 13 maart 2009 Gesprek met Nicolas

⁴⁸ 7 April 2009 Gesprek met Michaela Mendez Mendoza

⁴⁹ 13 en 18 maart 2009 Gesprek met Nicolas

⁵⁰ 20 maart 2009 Gesprek met Domingo

5.3 Afbetalen en onafhankelijkheid

“Slechts 35 procent betaalt terug. Als iemand bijvoorbeeld mango wil kopen heb je geld nodig. Maar een deel van deze mensen eet alleen maar zijn winst op, zij investeren niet. Je kunt wel zeggen ik heb een tv, radio en nieuwe schoenen nodig, maar daarvoor is een krediet niet bedoeld. Je kunt niet in een koelkast, tv of camera investeren. Een krediet is als een kleine lening, je bent verschuldigd het terug te betalen. Daar moeten we ons meer van bewust worden dat een krediet een lening is om er iets meer van te kunnen maken in het leven. Snap je?”⁵¹

Bij La VOZ is het terugbetaalpercentage ongeveer zeventig procent gedurende meerdere jaren, zo geven Pedro en Lucas aan.⁵² Deze percentages zijn niet te controleren. Maar de (negatieve) beeldvorming kan in dit geval belangrijker zijn dan de werkelijke feiten. Het feit dat er veel problemen zijn rondom mikrokrediet met als gevolg lage terugbetaalpercentages daarvan is men zich (dus) bewust. Oorzaken zo worden aangegeven, niet alleen door de eerder genoemde organisaties, zijn: mensen willen niet terug betalen, mensen begrijpen niet hoe mikrokrediet werkt en mikrokrediet organisaties hanteren niet strikt genoeg de voorwaarden om een krediet te verstrekken.⁵³ Waar in de theorie door Arkel & Ramada (2001) en de *United Nations* (1999) gesproken wordt over rooskleurige terugbetaalpercentages bij banken als *Bancosol* en de *Grameen Bank* blijkt dat in de praktijk niet per definitie het geval.

Voor het afbetalen dient elke maand een evenredig deel betaald te worden inclusief de rente, wanneer niet tijdig betaald wordt (voor het einde van de maand) wordt ook achterstand van betaling in rekening gebracht, dit is een apart rentepercentage en wordt ook genoteerd door de kredietorganisatie.⁵⁴ Het doet je imago als klant niet goed als je vaak te laat betaald, daarbij kost het extra, zo geeft Nicolas aan;

“Als je niet kunt afbetalen weet iedereen dat je niet verantwoordelijk bent, indien je het krediet netjes op tijd afbetaald ben je een verantwoordelijk iemand, zo niet dan blijft op een dag de deur gesloten, begrijp je?”.⁵⁵

Het inkomen verschilt per maand, en ook per jaar. Maar jaarlijks zijn er bepaalde maanden waarin minder wordt verdiend als gevolg van het regenseizoen en toerisme. In maanden dat

⁵¹ 20 maart 2009 Interview met Domingo

⁵² 5 maart 2009 Gesprek met Pedro; 5 maart 2009 Gesprek met Lucas La VOZ

⁵³ 4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC; 20 maart 2009 Interview met Domingo

⁵⁴ 1 April 2009 Focusgroep CEMADEC Maria lid comité; 25 maart 2009 Terugkominterview Nicolas; 24 maart

2009 Gesprek met Domingo

⁵⁵ 25 maart 2009 Terugkominterview Nicolas

het moeilijk is het krediet af te betalen wordt geld geleend van familieleden bijvoorbeeld.⁵⁶ Of er wordt geleend van geldschieters, maar Nicolas benadrukt het belang van onderling lenen;

*“Si mi hermano ayúdame hoy, yo ayuda el mañana’ ‘Este es la parte esencial en la Familia en ese lugar.”*⁵⁷

Het onderling lenen binnen de familie is normaal. Je behoort elkaar op die manier wederzijds te helpen, zo besluit hij. Opvallend is dat onafhankelijk zijn van krediet op een uitzondering na, niet eens als optie wordt gezien. Michaela vertelt overtuigend waarom dat voor haar onmogelijk is:

“Een man verdiend ongeveer vijftientig en een vrouw vijftien quetzal per dag, dat is samen ongeveer veertig quetzal per dag. Met zes tot acht kinderen per huishouden is het onmogelijk een kapitaal op te bouwen zonder krediet.”⁵⁸

Domingo zegt altijd krediet nodig te hebben om met de onderneming en werkzaamheden te kunnen groeien. Hij moet er niet aan denken geen krediet meer te kunnen ontvangen, zonder krediet verdien je duidelijk minder volgens hem. Hij geeft aan zonder krediet minder per dag te verdienen, misschien 25 quetzal met een krediet kan dat stijgen naar 35 quetzal.⁵⁹ Hier komt expliciet naar voren dat mikrokrediet een positieve invloed heeft op het inkomen.⁶⁰

Nicolas geeft hetzelfde aan;

“Zonder krediet is het moeilijker rond te komen, zonder krediet had ik deze zaak niet op kunnen zetten en zonder krediet kan ik lang niet al deze producten kopen en kan ik niet voldoende aan de vraag van mijn klanten voldoen, ik zou gewoon minder verdienen.”

Hij denkt niet ooit onafhankelijk te kunnen zijn van mikrokrediet, volgens hem kunnen slechts tien a twintig procent van de mensen in Guatemala het zich permitteren onafhankelijk te zijn van mikrokrediet. Zij hebben namelijk voldoende kapitaal, voor tachtig procent van de werkzame bevolking is dat echter niet aan de orde. ‘Mijn krediet is voor het leven’ zo concludeert Nicolas dan ook.⁶¹ Pedro echter heeft wel de aspiratie om onafhankelijk te worden:

⁵⁶ 25 maart 2009 Terugkominterview met Pedro ;25 maart 2009 Terugkominterview met Nicolas

⁵⁷ 25 maart 2009 Terugkominterview met Nicolas

⁵⁸ 7 April 2009 Gesprek met Michaela weefassociatie

⁵⁹ 1 quetzal is ongeveer tien eurocent

⁶⁰ 20 maart 2009 Gesprek met Domingo

⁶¹ 18 maart 2009 Gesprek met Nicolas

“Een krediet is een compromis om te kunnen betalen en te kunnen sparen. Maar wanneer iemand onafhankelijk is van een krediet heeft hij geen compromissen, geen verplichtingen meer; dan is hij vrij.”⁶²

Onafhankelijk zijn blijkt niet eenvoudig, onbereikbaar zelfs waarschijnlijk voor velen, maar onmisbaar is het dus tegelijkertijd ook. Want mikrokrediet wordt gezien als een positieve stimulans te kunnen investeren in de onderneming en draagt evenwel bij aan het inkomen. Dat is ook wat geconcludeerd kan worden in het hele hoofdstuk; we hebben gezien hoe mikrokrediet bijdraagt aan verschillende doelen overeenkomstig met die van de VN, de economische crisis maakt het waarschijnlijk aanzienlijk moeilijker aan een krediet te komen en het beïnvloedt negatief de inkomsten en rentetarieven omdat toeristen langer wegblijven en banken minder snel een krediet verstrekken. Maar rente is tegelijkertijd een stimulans om het krediet winstgevend af te betalen, door af te betalen ben je verantwoordelijk, het onderling lenen binnen de familie in moeilijker tijden is gewoon, onafhankelijk zijn wordt niet gezien als optie, maar het werken met krediet betekent ook een grote steun, zonder krediet zou een onderneming moeilijk of niet te starten zijn geweest en zouden de dagelijkse inkomsten hoogstwaarschijnlijk nog lager uitvallen.

⁶² 5 maart 2009 Interview met Pedro

6. Beeldvorming: Verbeteringen en Doelstellingen

“Ik wil geen mensen zien die honger hebben, geen kinderen die niet naar school gaan, ondervoed zijn of geen toekomst hebben. Als eerste is bekwaamheid belangrijk daarna een krediet.”⁶³

In dit slothoofdstuk komen een aantal onderwerpen rondom de beeldvorming op mikrokrediet aan bod naast de meerwaarde worden zowel de kant van de problemen (een te hoge rente bijvoorbeeld) en ideeën voor verbeteringen van mikrokrediet behandeld. En daarnaast komen de doelstellingen van de miniondernemers aan bod.

Mikrokrediet wordt als een onmisbare hulp beschouwd om een onderneming op te starten of te kunnen groeien met de onderneming en verschaft ook de mogelijkheid om de verantwoordelijke werkwijze aan te tonen. Dit is wat voor Michaela de meerwaarde van het werken met een mikrokrediet betekent:

“Het is een hele verbetering, voorheen kon ik veel minder maken, nu kan ik van te voren garen kopen en veel meer producten maken. Ook kan ik veel meer kleuren toepassen. Voor mij dient het krediet om mijn producten te verbeteren en de economische situatie van mijn gezin te verbeteren.”⁶⁴

Deze bevindingen komen *wel* overheen in tegenstelling tot de terugbetaalpercentages met hetgeen in de theorie naar voren is gekomen. Als nadeel wordt de hoogte van de rente aangegeven, ervaren problemen rondom mikrokrediet zijn; slechte administratie van kredietverstrekkers, het ontbreken van kennis van kredietafnemers en onwil om terug te betalen.⁶⁵ Domingo zegt stellig dat niet mikrokrediet maar de mensen erachter het probleem vormen:

“Wat verbeterd kan worden zijn de bekwaamheden van de miniondernemers. Dat is heel belangrijk. Een krediet is niet voor de korte termijn, je moet weten waarvoor het is bedoeld, hoe je een krediet kunt besteden. Er zijn mensen die niet goed weten hoe je het moet investeren of het op een verkeerde manier gebruiken. Men koopt er bijvoorbeeld brood, kleding of schoenen van, zaken die duidelijk niet winstgevend zijn. *Pan para hoy, hambre para mañana*, is niet de juiste

⁶³ 20 maart 2009 Gesprek met Domingo

⁶⁴ 3 April 2009 Gesprek met Michaela op de weefassociatie

⁶⁵ 5 maart 2009 Interview met Lucas; 20 maart 2009 Gesprek met Domingo; 4 maart 2009 Interview Directeur CEMADEC; 7 april 2009 Gesprek met een weefster van de weefassociatie

instelling. Wanneer men het krediet met verkeerde doelstellingen gebruikt omdat men niet begrijpt of weet waarvoor het bedoeld is gaat het mis.”⁶⁶

Er wordt verschillende respons gegeven als het gaat om verbeteringen. Volgens Pedro dient de rente gelijk getrokken worden.⁶⁷ Volgens Domingo, Michaela van de weefassociatie maar ook bijvoorbeeld de directeur van CEMADEC dient de rente omlaag te gaan; hoe is nog maar de vraag, want de organisaties halen uit rente de belangrijkste inkomsten en ook zij zijn weer afhankelijk van grotere nationale en internationale fondsen.⁶⁸ Onafhankelijk zijn als organisatie is een belangrijk punt welke ook in de theorie besproken is en in het interview van 4 maart 2009 met de directeur hij deze wens ook duidelijk uitgesproken heeft. Volgens verschillende organisaties, Domingo en Pedro dient de administratie rond mikrokredietverstrekking verbeterd te worden wat neerkomt op strikter gehandhaafde voorwaarden voor kredietverstrekking.⁶⁹ Het begincitaat in dit hoofdstuk van Domingo is treffend; de ondernemers die hun verantwoording nemen en netjes hun krediet betalen geven aan dat het probleem is het tekortkomen van de capaciteiten.⁷⁰ Krediet werkt namelijk wel, als het maar juist aangewend wordt, en die capaciteiten (bekwaamheden) geeft een weefster eveneens heel treffend aan zou zij graag meer willen leren ontwikkelen:

“Zij leren ons niet hoe om te gaan met het krediet en rente te betalen en hoe beter onze producten te verkopen bijvoorbeeld. Het zou goed zijn als er lessen zijn waar we leren onze capaciteiten ten aanzien van het werken met mikrokrediet kunnen verbeteren. Hoe we meer uit het mikrokrediet kunnen halen. Nu controleren ze alleen maar of we op tijd betalen en ze vertellen niets over de rente, ze verstrekken een krediet, maar meer niet.”⁷¹

In de theorie wordt die kracht van mikrokrediet over het hoofd gezien, zonder de juiste capaciteiten te leren is ook *met* een krediet het vaak moeilijk een mikrokrediet op een winstgevende manier te investeren. De kennis die organisaties en ook ondernemers hiervoor missen lijkt een grote oorzaak van de problemen met de lage terugbetaalpercentages en onjuist verstrekte kredieten als gevolg van een slechte administratie. Maar dergelijke *microfinancieringsorganisaties* zijn in San Juan niet aangetroffen terwijl dit toch ook in het belang is van de kredietorganisaties.

⁶⁶ 20 maart 2009 in gesprek met Domingo

⁶⁷ 5 maart 2009 Interview met Pedro

⁶⁸ 20 maart 2009 Gesprek met Domingo; 5 april 2009 Gesprek met Michaela weefster van weefassociatie; 4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC

⁶⁹ 5 maart 2009 Interview met Pedro; 20 maart 2009 Interview met Domingo; 4 maart 2009 Interview met de directeur van CEMADEC

⁷⁰ 5 maart 2009 Gesprek met Pedro; 17 maart 2009 gesprek met Nicolas

⁷¹ 7 april 2009 Gesprek op weefassociatie met een weefster

Toekomstverwachtingen zijn niet veranderd door mikrokrediet maar het brengt ze wel dichterbij.⁷² Doelstellingen overeenkomstig met de eerder genoemde prioriteiten in hoofdstuk 5 zijn het groeien met de onderneming om (vervolgens) een betere toekomst te bieden voor de kinderen door middel van onderwijs. Pedro verwoordt zijn prioriteiten als volgt:

“Mijn eerste prioriteit is om mijn koffieplantage goed te laten lopen opdat ik ieder jaar een goede oogst heb. Mijn tweede prioriteit die ik daarmee wil bereiken is om te kunnen zorgen voor mijn kinderen. Om ze goed onderwijs te kunnen bieden. Op dit moment bereiden ze zich voor op de maatschappij van straks, ik wil dat ze zich daarin kunnen passen en daarom hebben ze goed onderwijs nodig, het is niet alleen belangrijk dat ze goed leren, maar het dient ook om ze voor te bereiden op het leven.”⁷³

Ook Nicolas geeft in soortgelijke bewoordingen aan dat hij deze doelstelling voor ogen heeft; hij vindt het belangrijk dat zijn kinderen een goede carrière kunnen beginnen, er is te veel analfabetisme en het is tevens in het belang van de toekomst van Guatemala.⁷⁴

Op de vraag; “Wat zijn uw doelstellingen voor de toekomst en wat is de rol van uw krediet erin?” antwoordt Domingo bevlogen en bijna plechtig:

“Mijn doelstellingen zijn dat mijn kinderen niet hetzelfde worden als ik. Ik ben namelijk analfabeet en heb niet veel studie gehad. Mijn dochter bijvoorbeeld studeert informatica in Mexico. Het is belangrijk dat mijn kinderen een betere toekomst krijgen en dat bereik je door te kunnen studeren. Snap je wat mijn doelstellingen zijn?”⁷⁵

Michaela geeft aan haar zoontje naar school te willen laten gaan ‘anders wordt je als man koffieboer en als vrouw weefster’.⁷⁶ Uit deze antwoorden blijkt net als in de theorie de positieve invloed van mikrokrediet en blijkt hoe mikrokrediet bijdraagt aan het realiseren van deze belangrijke doelen.⁷⁷ Geconcludeerd kan worden dat mikrokrediet onmisbaar is en een grote steun bij het opzetten met en vervolgens werken in de eigen onderneming. De oorzaak van de problemen ligt ten grondslag aan een slechte administratie en ook het tekort aan capaciteiten onder afnemers en ook vanuit de organisaties om deze te kunnen overbrengen op de ondernemers. Dit leidt tot het misbruiken van het krediet als gevolg van onwil of het

⁷² 17 maart 2009 Gesprek met Nicolas

⁷³ 5 maart 2009 Gesprek met Pedro

⁷⁴ 13 maart 2009 Gesprek met Nicolas

⁷⁵ 20 maart 2009 Gesprek met Domingo

⁷⁶ 7 april 2009 Gesprek op weefassociatie met een weefster

⁷⁷ Deze doelstellingen zijn los van elkaar genoemd en zijn vanzelfsprekend voortgekomen uit een niet suggestieve vraagstelling

verkeerd besteden van het krediet als gevolg van onwetendheid. De rente dient ook omlaag te gaan maar de organisaties in San Juan zijn afhankelijk van grotere fondsen. De doelstellingen zijn eenduidig: onderwijs kunnen bieden aan het nageslacht om de kinderen en het land Guatemala een goede toekomst te kunnen bieden.

Conclusie

In deze scriptie zijn vanuit het uitgevoerde veldwerkonderzoek in San Juan verscheidene bevindingen gedaan waaruit een samenhangende conclusie getrokken is. Een conclusie die in eerste instantie betrekking heeft op San Juan, maar die mogelijk eveneens geldt in andere vergelijkbare gemeenschappen. Het blijft echter vrij moeilijk om gegrond de verschillende bevindingen uit dit onderzoek uit te vergroten naar een nationale of mondiale schaal. Het is een individueel uitgevoerd onderzoek, wat een product is van tijd, locatie en omstandigheden en van mij als onderzoeker. Deze zaken zijn eigen aan het kwalitatief antropologisch veldonderzoek. Een kwalitatief onderzoek echter biedt juist wel de mogelijkheid om tot deze kwalitatieve inzichtelijke bevindingen te komen.

Deze scriptie en dit onderzoek zijn opgebouwd uit een theoretisch gedeelte, een context hoofdstuk en het empirische gedeelte waarin de onderzoeksresultaten zijn behandeld. De centrale vraag daarbij in deze scriptie is geweest wat een mikrokrediet betekent voor het inkomen van de miniondernemer.

In de theorie zijn de belangrijkste begrippen gedefinieerd en is het belang van mikrokrediet vanuit een breder kader besproken, de bijdrage van mikrokrediet aan de Millennium Doelstellingen. Het *Grameen* -model van Mohamad Yunus, oprichter van de gelijknamige mikrokrediet bank in Bangladesh en daarmee winnaar van de Nobel prijs voor de Vrede in 2006, zijn uitgebreid besproken. Dit model is in de theorie gekoppeld aan een onderzoek uitgevoerd naar groepskredieten in Guatemala. Aansluitend op deze succesverhalen zijn ook een aantal discussiepunten naar voren gebracht. Het context hoofdstuk verlegt het bredere kader waarin mikrokrediet in de theorie is beschreven naar een smaller kader; San Juan het onderzoeksdorp is op een beschrijvende manier in beeld gebracht. San Juan; een dorpje van schilders, weefsters, vissers en koffieboeren en tal van kleine ondernemers, een dorpje vooral ook met tal van initiatieven op het gebied van ecotoerisme, organische koffieproductie en mikrokrediet.

Verscheidene mikrokrediet organisaties en de verschillende miniondernemers zijn geïntroduceerd. De eerste van de vier empirische hoofdstukken behandelt eerst de drie organisaties CEMADEC, FEDEPMA en La VOZ en de onderzochte vormen van mikrokrediet. Dit deels introducerende hoofdstuk is vooral informatief van aard. Vervolgens in het tweede hoofdstuk is gekeken naar de verschillende werkzaamheden, in dit beschrijvende hoofdstuk zijn de dagelijkse werkzaamheden van de verschillende miniondernemers in beeld gebracht. Vanaf het derde hoofdstuk komen de ondernemers zelf

aan het woord, de bedoeling is geweest het verhaal te vertellen vanuit de miniondernemers, waar in deze scriptie ook met name de blik op gericht is geweest. In dit hoofdstuk over inkomen, zijn een aantal belangrijke concepten behandeld. Te weten de opbouw en besteding van het inkomen, de invloed van de economische crisis, rente en terugbetaalpercentages en onafhankelijk zijn van mikrokrediet. Duidelijk is geworden dat niet één onderzochte miniondernemer inkomsten heeft uit slechts één activiteit, een ieder heeft naast zijn hoofdkomen altijd ook wel inkomsten uit de verbouwing van koffie of uit de verkoop van een klein winkeltje aan huis bijvoorbeeld. De besteding van het inkomen vertoont duidelijke overeenkomsten met de doelstellingen die in het vierde empirische hoofdstuk aan bod zijn gekomen, welke ook aansluiten op de in de theorie besproken doelstellingen. De belangrijkste bestedingen namelijk zijn; kleding, onderwijs, voeding, het onderhoud van het gezin en gezondheid. Gesteld kan worden dat als gevolg van het hebben van mikrokrediet alle onderzochte miniondernemers beter in deze bestedingen kunnen voorzien en dat dus mikrokrediet zoals in de theorie gesteld is zijn bijdrage levert aan ten eerste verschillende Millennium Doelstellingen zoals gezondheid, onderwijs en voeding en ten tweede dat mikrokrediet zijn bijdrage levert aan lokale ontwikkeling en ten derde ook aan het versterken van de sociaal economische positie van de inheemse Tzutujil gemeenschap wat in feite vertaald kan worden als *empowerment* van in dit geval een minderheid als de Tzutujil gemeenschap in Guatemala.

De economische crisis blijkt een grote rol te spelen, voor de organisaties, zo laten de organisaties en miniondernemers blijken is het moeilijker aan een krediet te komen en stijgt de rente ook, daar als gevolg van is het voor miniondernemers moeilijker aan een krediet te komen, organisaties kunnen niet aan de vraag voldoen. De verbondenheid en afhankelijkheid met het westen heeft ook zijn weerslag op de inkomsten, toeristen blijven langer weg, er wordt minder gekocht; miniondernemers geven te weten dat ze duidelijk minder inkomsten hebben als gevolg van minder klandizie. Of dit echter werkelijk het geval is, is niet de bedoeling geweest te meten echter is de economische crisis ook in San Juan doorgedrongen al is het maar in de belevingswereld. Voor organisaties is het mogelijk moeilijker om aan een krediet te komen als gevolg van de wereldwijde economische situatie. En het belang om juist nu wel kredieten te blijven verstrekken wordt ook in de theorie onderstreept, waarin toegang tot financiële diensten als fundamenteel recht gesteld is (Hertz-Bunzl 2006: 34).

In San Juan blijkt het voor velen niet haalbaar onafhankelijk te zijn van mikrokrediet, onafhankelijk zijn van krediet speelt eveneens een rol voor de lokale organisaties ook voor hen blijkt dit voorlopig nog moeilijk. Wanneer je als kredietorganisatie onafhankelijk bent,

ben je als organisatie in staat om uit eigen vermogen krediet te verstrekken, tegen vanzelfsprekend lagere rentes. Dit belang van onafhankelijkheid vindt vanuit de theorie in de praktijk zijn weerslag in San Juan. Onafhankelijk zijn voor miniondernemers blijkt echter niet een optie, maar in beginsel wordt mikrokrediet als welkome, zelf onmisbare hulp beschouwd. Het afhankelijk zijn van mikrokrediet wordt ook niet gezien als iets beschamends. Wanneer je juist goed met krediet kan omgaan, wanneer je veel capaciteiten hebt ontwikkeld en je altijd op tijd afbetaald toon je een verantwoordelijk iemand te zijn. Door het mikrokrediet is het mogelijk een zaak op te zetten, te investeren en de toekomstige doelstellingen mogelijk wat sneller te realiseren. Mikrokrediet draagt dus op een aantal evidente vlakken bij in de levensomstandigheden van de miniondernemer. *Enkelen* geven ook aan dat het inkomen met mikrokrediet groter is, *allen* geven aan dat zonder mikrokrediet het moeilijker zou zijn geweest rond te komen:

‘Mikrokrediet indien juist gebruikt draagt dus [in San Juan] bij aan het inkomen [van de onderzochte miniondernemers] en zorgt indirect voor mogelijkheden om de onderneming te vergroten en het inkomen uit te breiden.’

Dit is de duidelijke conclusie die uit dit hoofdstuk, maar ook in zijn geheel in deze scriptie getrokken kan worden.

In het slothoofdstuk is ingegaan op de beeldvorming van miniondernemers over mikrokrediet. Hierbinnen zijn problemen en (bijbehorende) oplossingen besproken, het hoofdstuk is afgesloten met de doelstellingen die de miniondernemers hebben voor de toekomst, zowel met de eigen onderneming als in hun eigen leven:

‘Problemen die bestaan met mikrokrediet zijn niet het gevolg van het systeem van mikrokrediet zelf, maar van de mensen die ermee werken; aan de kant van de organisaties zijn dat de gevolgen van een slechte organisatie en administratie en aan de kant van de afnemers; de onwil, onwetendheid ofwel ontbreken van de juiste capaciteiten om een krediet te gebruiken.’

Dit is een conclusie die zowel vanuit de organisaties als vanuit de miniondernemers onderbouwd is. In de theorie wordt gesproken over een uniforme werkwijze als het gaat om mikrokredietverstrekking, daarnaast is het natuurlijk van belang dat naast het verstrekken van kredieten de afnemer ook leert te investeren en leert om te gaan met het krediet, bijbrengen van dergelijke capaciteiten door kredietorganisaties ben ik niet tegengekomen in San Juan terwijl dit een essentiële schakel is in mikrokredietverstrekking. Een ander probleem is die van een te hoge rente; een paar procent lager zou een wereld van verschil maken, de rente vormt een behoorlijke last, dat is het gevolg van de vele schakels waarlangs het krediet gaat

voordat het bij de miniondernemer terecht is gekomen; met lokaal ingebracht kapitaal bij onafhankelijke kredietorganisaties zou dit probleem verholpen zijn. Rente echter vormt ook een belangrijke bron van inkomsten voor de organisaties die op haar beurt ook de lokale gemeenschap helpen met lokale *non-profit* projecten. De problemen en oplossingen hangen dus met elkaar samen.

Doelstellingen en toekomstverwachtingen van de miniondernemers zijn weliswaar hetzelfde gebleven maar het hebben van een mikrokrediet brengt het realiseren van deze doelstellingen wel een stukje dichterbij. Doelstellingen met de onderneming zijn om uit te breiden, meer te kunnen investeren en meer winst te maken. Deze doelstellingen echter dienen een belangrijker doel zo is unaniem aangegeven, namelijk het welzijn van de kinderen door middel van het kunnen bieden van goed onderwijs. Door middel van mikrokrediet is het mogelijk een onderneming te hebben, om uit te breiden zo mogelijk en om beter te kunnen voorzien in de levenskosten en ontwikkeling van de kinderen. De onderneming dient als middel om inkomen te genereren om de grotere langere termijn doelstellingen te realiseren. Op korte termijn betekent dit het onderhouden van het gezin. Prioriteiten zijn uitgaven aan voeding, kleding en huishoudelijke kosten en gezondheid zoals medicijnen. Als langere termijn doelstelling staat de ontwikkeling van de kinderen centraal. Goed onderwijs is de voorbereiding op de toekomst en een kwalitatief leven, goed onderwijs is niet alleen in het belang van de kinderen maar deze kinderen vormen tevens de toekomst van Guatemala, het is dus ook in het belang van de toekomst van Guatemala. Daarbij zijn ze ook gedreven om de kinderen een betere toekomst te kunnen bieden dan zij hebben gehad omdat zij zich realiseren dat gebrekkig onderwijs en analfabetisme leiden tot een eenzijdig hardwerkend bestaan en voor dat scenario willen ze hun kinderen behoeden. Uit deze eenduidige doelstelling blijkt dat mikrokrediet bijdraagt, direct zo niet indirect, aan onderwijs en de ontwikkeling van de lokale gemeenschap. Concluderend kan gesteld worden dat:

‘Mikrokrediet indien juist gebruikt zorgt indirect voor mogelijkheden om de onderneming uit te breiden en het inkomen te vergroten en draagt [in San Juan] bij aan een vaster en hoger inkomen [van de onderzochte miniondernemers] met als gevolg dat meer miniondernemers de eigen doelstellingen kunnen realiseren: het onderwijs voor de kinderen wat leidt tot verdere sociaal economische ontwikkeling van de gemeenschap’.

Literatuurlijst

Boeken

Aktie Strohalm

1998 Lokale Economie Wereldwijd Over ruil-, spaar- en kredietsystemen in het zuiden,
Utrecht: Aktie Strohalm

Arkel van, Henk & Camilo Ramada

2001 Arm door geld; maar ook... nieuwe kansen op bevrijding van de
globaliseringsmachine, Utrecht: Strohalm

La VOZ

Reglamento del Manejo del Fondo revolvente de la Cooperativa agrícola integral “La Voz que
Clama en el desierto R.L.”, Canton Xacal, San Juan La Laguna, Sololá: La VOZ

Artikelen

Daley- Harris, S. D.

2004 ‘State of the Microcredit Summit Campaign Report 2007’ *Microcredit Summit
Campaign*

http://www.microcreditsummit.org/pubs/reports/socr/2007/SOCR07_Eng.pdf (15 januari
2009).

Farrel, C

2006 ‘Microfinance: Services the Poor Can Bank On’ *Business Week Online* 0: 15.

FEDEPMA Federación de Pueblos Mayas

2006 ‘Reglamento de Crédito’

Greene a, J. & J. Gangemi

2006 ‘Taking Tiny Loans to the Next Level’ *Business week* 0: 76-80.

't Hart, H e.a.

2005 *Onderzoeksmethoden*, Boom: Amsterdam

Hertz-Bunzl, N

2006 'Financing Hope: Improving Microfinance' *Harvard International Review* 0: 32-34.

ICCO

2008 'Microkrediet: van armoede naar ondernemerschap'

<http://www.icco.nl/delivery/main/nl/doc.phtml?p=Microkrediet> (15 januari 2009).

Mahjabeen, R

2008 'Microfinancing in Bangladesh: Impact on households, consumption and welfare'

Journal of policy modeling 30: 1083-1092.

Microcredit Summit Campaign

2008 The Microcredit Summit Campaign

<http://www.microcreditsummit.org/> (18 december 2008).

Nobel Committee

2006 Presentation Speech

http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2006/presentation-speech.html (8 december 2008).

Onze Wereld

2007 'Twintig euro is al genoeg' *Onze Wereld* 11: 15-18.

<http://www.oneworld.nl/documents/9oplossingen/microkrediet.pdf>

www.9oplossingen.nl (15 januari 2009)

Population Reference Bureau

2008 World Population Data Sheet

<http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2008/2008wpds.aspx> (12 januari 2009).

Sachs, Jeffrey

2008 'The End of Poverty' The Earth Institute

<http://www.earth.columbia.edu/articles/view/1804> (9 januari 2009)

Swibel, M

2008 'Microfinance Fever' *Forbes* 181: 50-52.

The World Bank

2005 World development indicators 2005. Washington, DC

United Nations

1999 'The Power and Limits of Microfinancing' *The Futurist* 33: 21.

2005 World Summit Outcome Document

http://www.reformtheun.org/index.php/united_nations/1433 (9 januari 2009).

2008 The Millennium Development Goals Report 2008

<http://southasia.oneworld.net/resources/mdg-report-2008> (6 december 2008).

United Nations Development Program

2007a MDG Monitor

<http://www.mdgmonitor.org/> (6 december 2008).

2007b Human Development Report 2007-2008

http://hdrstats.undp.org/countries/data_sheets/cty_ds_GTM.html (9 januari 2009).

Weiss, J & H. Montgomery

2005 'Great Expectations: Microfinance and Poverty Reduction in Asia and Latin America', *Oxford Development Studies* 33: 391-418.

Wydick, B

1999 'Can Social Cohesion be Harnessed to repair Market Failures: Evidence from Group Lending in Guatemala', *The Economic Journal*, 109: 463-475.

Zylstra, S. E.

2006 'Small Loans, Big Goals' *Christianity today* 50: 14-16

Bijlage 1: Reflectie

Het veldonderzoek is een verrijking geweest in vele opzichten. In Nederland heb ik al de basis gelegd voor het leren van het Spaans, om dan vervolgens in Quetzaltenango aan de talenschool CelasMaya in zo'n fantastische omgeving het Spaans echt te leren is een onvergetelijke ervaring en de beste manier geweest om snel het Spaans eigen te maken. Die drie weken functioneerde ook om te acclimatiseren en je thuis te voelen in een nieuw land; samen met

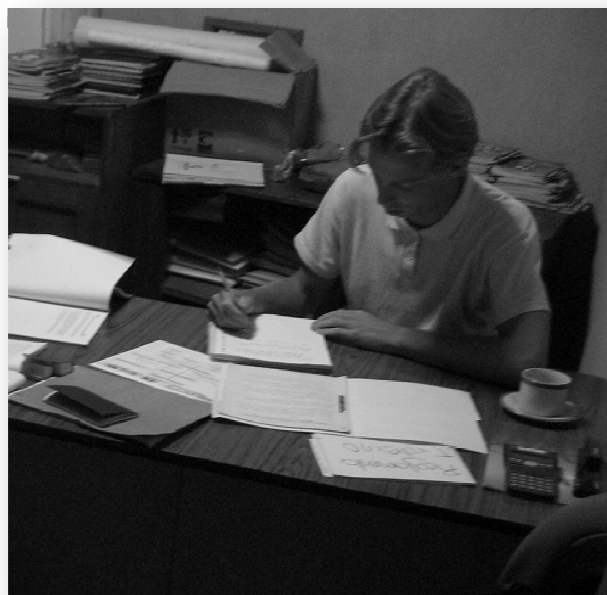

Foto 1: In het kantoor van La VOZ ben ik een rapport over kredietvoorwaarden aan het inlezen (Bron: Eigen werk)

alle andere studenten, maar nog niet bezig te hoeven zijn met het serieuze onderzoek. Een prachtig land, met prachtige mensen, maar met een dramatische geschiedenis die iedereen op de een of andere manier met zich meedraagt. Aangekomen in San Juan, mijn onderzoeksdorp aan het meer van Atitlán; een van de mooiste plekken om onderzoek te doen zo is mij verteld, werd ik in het diepe gegooid. Hier moest ik mezelf gaan ontplooien als veldwerker, ik was een Nederlandse Antropologie student die hier wel eens even met zijn kersverse Spaanse taalbeheersing zijn onderzoek naar Mikrokrediet zou gaan uitvoeren. Hoe dat in het begin is verlopen is sowieso moeilijk op papier over te brengen, elke onderzoekservaring is een persoonlijke unieke ervaring op zich. Je leert opnieuw lopen, je vindt je weg en voor dat je het weet ben je aan het onderzoeken en komt de eerste data binnen. Een ideaal dorp vol rust en vriendelijkheid en alles is te belopen. Moeilijkheden heb ik niet dusdanig ervaren dat ik echt ben gestagneerd in mijn onderzoek. Het was soms lastig om geen suggestieve vragen te stellen, om begrippen duidelijk te krijgen en om de juiste antwoorden te krijgen; om geen sociaal wenselijke antwoorden te krijgen maar bij mij ging het er vooral om dat ik mezelf in die onderzoekerrol hees, mezelf in het veld plaatste en onderzoek ging doen. Jezelf aanpakken, want een ander doet dat niet voor je. Dan thuiskomen aan het eind van de dag en denken; 'hoe ga ik dit allemaal uitwerken?'. Maar als het dan later op de avond allemaal op papier staat dan geeft dat een goed gevoel. Voor mij bestaat het onderzoek doen uit twee

delen; een 'binnen' en een 'buiten'. Buiten is het veld, hier ben ik onderzoeker en probeer ik gericht mijn data te verzamelen, binnen is mijn kantoor, hier ben ik ook onderzoeker maar probeer ik alles uit te werken en de volgende dag voor te bereiden. 'Binnen' moet je niet mee naar buiten nemen en 'binnen' en 'buiten' moeten elke dag voldoende aan bod komen. Die balans vinden, was in het begin wel eens een uitdaging voor mij. In het veld is het ook soms moeilijk geweest werkelijk te participeren, nu ben ik van mening dat de mate van participatie afhangt van de context en soort onderzoek en is het voor mijn onderzoek misschien minder van belang geweest, weliswaar heb ik heel veel geparticipeerd. Maar dit is wel eens een struikelblok geweest, want juist participerende observatie is een van de belangrijkste methoden van antropologisch veldonderzoek. In een dergelijk onderzoek zal ik me beter voorbereiden op de locatie, zodat het onderzoek van te voren meer is afgestemd op de locatie en onderzoeksmethoden. De voorbereiding, daar zal ik dingen in anders doen, zodat ik minder de diepte in wordt gegooid. Een dergelijk onderzoek zal waarschijnlijk ook niet individueel zijn, maar bijvoorbeeld voor een organisatie. Flexibiliteit is van het grootste belang, daarbij gaat het vooral om het hebben van geduld. Een dag verloopt vaak niet zoals je van te voren gepland hebt, daarom is het belangrijk dat je meerdere plannings hebt. Vaak zijn informanten er niet, of vertelt een informant je niet hetgeen je voor ogen had. Je moet heel flexibel zijn, ook moet je jezelf niet belasten. Je bent al snel geneigd als het wat minder gaat alles op jezelf af te schuiven, dit is niet bevorderend voor je onderzoek. Het is belangrijk de onderzoeksrol en jezelf te kunnen scheiden en op zijn tijd afstand te kunnen nemen van je onderzoek, uit te zoomen en met die afstand onbevooroordeeld kritisch naar je eigen onderzoek te kunnen kijken. De tijd is kort en je moet het overzicht houden. De weekenden waren voor mij daarom onderzoeksvrij, het hoofd leeg maken is goed, want ik begon al bijna over mikrokrediet te dromen. Vaak genoeg afstand nemen om telkens weer met een vernieuwde blik aan het onderzoek verder te gaan dat heeft voor mij erg geholpen. Het Spaans is een geweldige ervaring geweest, een nieuwe taal leren is voor mij en juist als antropoloog, denk ik van extra waarde. Een taal geeft de toegang tot een nieuwe wereld, in dit geval die van het Guatemala. Mensen waren altijd vriendelijk en gastvrij en stonden open voor mij als onderzoeker. Het Spaans als taalbarrière is mij boven verwachting mee gevallen. Ik heb er ontzettend veel van geleerd door het gewoon te doen. Tijdens het doen van een eerste veldwerkonderzoek wordt je antropoloog zegt men, dat is waar, je komt jezelf tegen en je komt erachter of het onderzoek doen je ligt. Een aantal zaken had ik mee, zo heb ik dat althans ervaren: het onderzoeksdorp, mijn gastgezin (ik had een ruime eigen kamer en woonde met Elke en Polle, wat erg gezellig was en voor de nodige afleiding zorgde) en het

Spaans wat boven verwachting was. Mijn onderzoek bleek in dit dorp absoluut uitvoerbaar, dit onderzoek doen heb ik dan ook ervaren als een verrijking als enorm leerzame ervaring, als persoon en als (beginnend) onderzoeker en student. Door het doen van onderzoek ben je zelf de wetenschapper en dat is enerverend! Het is een heel goede opstap naar een volgend onderzoek, en met deze scriptie heb ik een tastbaar document in handen als sluitstuk op mijn opleiding Culturele Antropologie.

Het land Guatemala is wel in mijn huid gekropen, het is een land om van te houden, een land echter met vele sociaal economisch en politieke problemen en een heel gewelddadige geschiedenis. Die confrontatie staat op mijn netvlies, het terug reizen naar Nederland is een soort reis in de tijd geweest van arm naar rijk, welk een contrast, dat is werkelijk wennen, wereldvreemd voelde ik me terug in Nederland. Dat heeft even gekost om weer hier te aarden. Een deel van jezelf laat je achter tijdens die reis terug naar Nederland, je wilt het vasthouden maar de Guatemalteekse realiteit wordt verdrongen door de Nederlandse, wat rest zijn de waardevolle herinneringen aan onderzoek doen in Guatemala.

Bijlage 2: Resumen

Mi investigación fue sobre microcréditos, sobre los clientes y las organizaciones en el pueblo San Juan La Laguna, Guatemala. Hay algunas preguntas que son muy importantes en mi investigación. Lo más importante es: ¿Qué significa los microcréditos por los ingresos de los microempresarios? Y partes de esta pregunta son cuatro otras preguntas:

¿Cuáles organizaciones y cuáles tipos de microcréditos representan San Juan? ¿Qué son los tipos de trabajo? ¿Qué significa un crédito para los ingresos de microempresarios? ¿Qué significa un crédito por los clientes?

Esta investigación es sobre esas preguntas. Las soluciones y los diferentes problemas, los clientes, las organizaciones, el interés y los objetivos. Las tres organizaciones son FEDEPMA, CEMADEC y La VOZ.

Por las organizaciones es importante para ser independiente, para obtener más créditos con menos interés y para ayudar a más clientes. Pero lo que pasa es, hay algunas más grandes organizaciones y es muy difícil para ser independiente entonces es muy difícil para reducir los intereses también. En San Juan sí hay algunos problemas con microcréditos es la verdad.

Problemas con pagar interés, pagar crédito, problemas con la administración de una organización. Hay problemas, porque algunos clientes no tienen muchas capacitaciones, o mal uso de un crédito. Si uno no tiene mucha capacidad tal vez es muy difícil para pagar intereses y para pagar manual su crédito. Entonces es muy importante para tener capacidad. Pero las organizaciones no enseñan a sus clientes esas capacidades. Crédito no es el problema, pero las organizaciones y los clientes forman el problema, los clientes dicen.

Para ser independiente como un empresario no es posible, siempre uno necesita otro crédito y siempre uno necesita más. Microcrédito es muy importante, es una ayuda para el desarrollo de diferentes clientes. Es para el desarrollo de la comunidad también. Con microcrédito en San Juan es posible para invertir, para crecer con la empresa, sí los intereses son un poco altos, pero sin crédito era más difícil para mantener una empresa y sus familias también. Sin un crédito es más difícil para obtener lo mismo de ingreso. Con un crédito es posible para ganar más. Lo más importante de un crédito es para pagar a tiempo, si no, uno necesita pagar más, y últimamente no es posible para obtener un crédito cuando uno siempre no paga su crédito a tiempo. Es importante para ser responsable entonces. Los objetivos de diferentes microempresarios son distintos, pero lo más importante es primero para invertir con su empresa y pagar su crédito y seguidamente para mantener su familia; para poder comprar ropa, medicinas, alimentación y educación. Últimamente el objetivo más importante es el bienestar de sus hijos, que significa

poder pagar sus educación. Educación es lo más importante porque es para preparar a su vida. Educación es importante para el futuro de sus hijos y el futuro de Guatemala también. Microcréditos entonces contribuir a esos objetivos, con microcréditos es posible para ganar más y para crecer con sus ingresos. Hay algunas problemas, pero cuando aplicar correcto microcréditos son indispensable para los microempresarios. Con microcréditos es posible para realizar los diferentes objetivos de los clientes, y incrementar sus ingresos también. Es la conclusión de mi investigación.